Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК VIII ЖОВТЕНЬ — 1957 — OCTOBER Ч. 93

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ

Найкращі вишивальниці в світі — в с. Решетилівці на Полтавщині. На нашому фоті: Антоніна Лебединська, Галина Бережна та Марія Дзюбан.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Завертайло Данило, Чікаго, Іллінойс, США 1
Іскрижицька Е., Маямі, Флоріда, США 1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

Павлицький С., Едмонтон, Канада 2.00
Бондаренко В., Баффало, Н. Й., США 1.50
Єрмоленко В., Міннеаполіс, Мінн., США 1.50

Сердечно дякуємо всім згаданим тут особам за допомогу.

Редакція

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний Пане Редакторе!

Читаючи нарис проф. І. Розгона про наукову діяльність академіка Павла Тутківського та про відзначення його 70-ліття в Києві, хочу дещо додати до цього нарису.

У той час (1928 р.) я був студентом Київського музичного інституту ім. Лисенка. Студенти хормайстерського факультету нашого інституту зорганізували студетський чоловічий хор без диригента, який мов назву "Хоранс". Це був дуже добрий і цікавий хор, що складався з закінчених хормайстрів і молодих студентів. Були в ньому переважно колишні учні духовних семінарій. Керувала хором художня рада (трійка), яка давала кожному хористові (за чергою) якийсь музичний твір, щоб він його вивчив і підготував до розучування його з хором. Для кожного з нас це була більша школа, ніж у самій програмі інституту.

Одного разу в "Хоранс" зайшов наш професор гармонії та композиції Левко Миколаєвич Ревуцький і просить нас залишитись після співанки ще на 10-15 хвилин, бо він має нам щось сказати. Між іншим, Л. Р-ий був нашим найбільшим надхненником та покровителем: він болів нашими болями і завжди допомагав, чим міг.

Л. Р-ий сказав нам, що має відбутись вшанування академіка П. Тутківського, і що ми, "Хоранс", стоїмо на першому місці між тими, що мають йому віддати честь: ювілейний комітет запрошує нас дати концерт на святі і вірить, що він відбудеться з великим успіхом. "А ось я, — додає Левко Миколаєвич, — приніс вам свою кантату, написану на честь академіка П. Тутківського, яку ви проспіваєте першою на концерті".

Часу було мало, ми відбули лиш три проби, на пам'ять не встигли вивчити і співали з нот.

Вечір. Ми вийшли на сцену. Скільки ми не співали, а такого вибраного слухача ми ще не мали ніколи. Величезна заля виповнена вщерть. На перших лавах — сивенькі дідусі-академіки, справжній цвіт української науки, а посеред них у першій лаві і найзаслуженіший з них — академік Павло Тутківський. Чи ми задивились на нього, не пам'ятаю вже, бо це ж було майже 30 років тому, але пам'ятаю добре, що піяніст програв вступ до кантати, ми "взяли дихання" (хор же без диригента) і... ні один з нас не вступив! Це перше за всю історію "Хорансу" трапився такий випадок!

Виручив нас піяніст: він, не хвилюючись, програв все заново, ми на цей раз уже вступили і проспівали кантату, як казав пізніш Левко Миколаєвич, "на славу". І взагалі весь концерт далі пройшов з великим успіхом.

Десь через тиждень на співанку знову прийшов Левко Миколаєвич. Ішла розмова про ювілей, про цю велику подію, подібної якій ще не було перед цим у Києві. Л. М. в кінці додає:

— Гей, гей, хлопці! На такому великому святі і трохи не осоромили мене. Ви стоїте, а я сиджу ні живий, ні мертвий. Велике спасибі піяністові — не дав померти передчасно, виручив з біди.

Оце і все, що я хотів додати до цікавої статті Ів. Розгона.

Між іншим, "Хоранс" проіснував уже не довго — лиш до 1929 р. Розігнали його, як "попівську організацію". Дуже мало з хористів цього хору залишилось живих: з 1929 по 1938 р. більшість з нас розстріляли, а решту заслали в табори смерти.

Юрій Головко, Торонто

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00
США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.

Printed by: Polish Alliance Press Ltd., Toronto, Ont., Canada

Сучасна поезія в Україні

Максим **РИЛЬСЬКИЙ**

БАБИНЕ ЛІТО

Мечтам и годам нет возврата...
Пушкін.

Поникли береги осінні,
Дерева гаснуть, мов свічки,
Та в ясносивім павутинні
Летять маленькі павучки.

Багато їх в путі загине,
В дощі потоне крижанім,
І рух живої павутини
Застигне сріблом неживим.

Летять бездумно, мовчазливо,
Самі не знаючи доріг,
І начіпляються квапливо
На все, що зустрічає їх.

Над синім холодом Дніпровим
Нема їм ліку і кінця —
І знов тремтять забутим словом
Людські надії і серця.

Прозора осене! Вертаєш
Ти недопиті весни нам,
Мене ти смутком огортаєш,
Що я за радість не віддам.

Хай сили повернуть немає
Колишні мрії і літа,
Та нові мрії навіває
Твоя глибока гіркота.

КОЛИ КОПАЮТЬ КАРТОПЛЮ...

Коли копають картоплю - стелиться дим над землею,
Листя летить воскувате, ніби метеликів рій,
Пахне грибами й медом, вогкістю пахне тією,
Що опріч назви осінь немає імені їй..

Коли копають картоплю, ключ угорі журавлиний
Рідною мовою кличе у невідомі краї;
Смутком тоді щасливим повниться серце людини,
Вітер, як старості повів, навкруг обвіває її.

Коли копають картоплю, тихо співають дівчата,
Озимина витикає свіжозелені голки,
В гості запрошує всіх біла над річкою хата,
Діти несуть у школу завиті в хустини книжки.

Коли копають картоплю, стигне вода в криниці,
Рівно й спокійно дише натомлена з праці земля,
Хлопцям пора і дівчатам сваритися і мириться,
Час музикам ладнати скрипки на весілля.

28. VII. 1956. Рига.
(“Дніпро”, ч. 2, 1957. Київ.)
Жовтень-листопад 1956. Київ.

Ігор **КУЧАРОВСЬКИЙ**

ОДАРКА

Вся діяльність Миколи Петровича проходила по трьох напрямках. У першім напрямку — грі в підкидного дурака — Микола Петрович не мав конкурентів. Незалежно від того, чи йшла карта, чи не йшла, він мусів виграти, і з самим небезпечним суперником, старим Тхоржевським, виграв дев'ятнадцять партій з двадцятьох, ніби доводячи, що успіх залежить від об'єктивних умов, а від суб'єктивного вміння ті умови використати.

У другім напрямку — чорній торгівлі — він теж вибився на перше місце. Горошко був далеко, в Баварії. Грицько Павленко, замість торгівлі, зайнявся філателією, до того ж він збирався перемандровувати в Італію, звідки його кликав інженер Довгаль (той самий, що здав колись у Ґештапо оунівську верхівку).

А інші...

— Я їх усіх посадю, — казав мені Микола Петрович. — Он Горбатенко скільки за мною слідив, а що мені зробив — нічого. А я на нього, братіку, як доніс, так у нього хвотоапарата й забрали. Потому што у мене тепер уся поліція куплена. Кого хочу, того й посадю. Доктора Смашного, того, що з Інсбруку їздить, посадив? Посадив! Людовича посадив? Посадив! Ще тільки радник Логаза на дорозі плутається. Ну, я його без штанів пустю.

Тільки в третім напрямку — риболовлі — Микола Петрович раз-у-раз пасував перед суперниками. І привада в них була спокусливіша, і вудки кращі, і риба до них сама йшла.

І були ці непереможні суперники — хто б подумав! — чотирнадцятилітні Сашко Павлюк і Ванько Павленко. Якби Ванько не був молодшим братом Грицька й Андрія Павленків, справа розв'язувалася б дуже просто: Микола Петрович знайшов би спосіб здати хлопців у поліцію, і їм би відхотілося ловити рибу та ще й поблизу привади Миколи Петровича. Але Грицько збирався в Італію і мав доручити Миколі Петровичу ліквідацію свого майна, якого він через гори не понесе. Щождо Андрія, то... ануж намовить Таволгу, щоб зарізав!

Тому доводилося обмежуватися дрібними профілактичними заходами: обрізати перемет, вкрасти вудку, розвалити приваду.

І от якогось ранку, коли хлопці вийшли з вудками на озеро, вони побачили:, що приваду їхню зруйновано, а воду на яких двадцять метрів закидано смерековим галуззям.

— Не інакше, як ця зараза, — сказав Ванько Павленко, показуючи на Миколу Петровича, що сидів на своїй приваді й тріюмфував.

Треба було якось помститися. Але перекрадати вудки й руйнувати приваду було нижче їхньої хлоп'ячої гідности. Вони мали придумати щось нове, оригінальне, дотепне...

На другий день Микола Петрович поїхав у Фіплах купувати золото, і Одарка, скориставшись з батькової відсутности, зайшла до швабки, що мешкала, сама, серед авслендерів у славетному ґастгавзі "Під липами":

— Дайте, я вам підлогу помию!

Швабка не розуміла по-українському і не знала філлахських і шпіттальських пригод Одарки, а тому радо згодилася.

Але коли вона, після того, як Одарка скінчила працю, хотіла піти до крамниці по якийсь "лебенсміттель", виявилося, що харчеві картки зникли. Не було також і гаманця, де вони лежали, ні грошей, що мали бути в тім гаманці.

Швабка кинулася до Одарки:

— Не бачила, де гаманець?

— Бачила! — не зморгнувши оком, відповіла Одарка. — Коли вас не було в кімнаті, Дашкевич заскочив, схопив із столу гаманця і вийшов.

Дашкевич саме вертався з лісу, куди ходив збирати малину.

— Фарфлюхте авслендер! — швабка, трясучись, підскочила до нього.

Він остовпів і довго не міг второпати, чого від нього хочуть. Нарешті второпав.

— Я? Вкрав гаманець? Хто вам сказав?

— Одарка...

Дашкевич підскочив до Одарки, яка з цікавістю дивилася на перепалку, загаряча ляпнув її по щоці і скомандував:

— Де заховала гаманець? Признавайся!

— Під подушкою...

— Зараз же принеси й віддай!

Одарка пішла у свою кімнату і винесла гаманця, у якому були картки на сир та макарони, а також 3 шилінґи і 15 пфенігів грішми.

Швабка забрала гаманця і ображено пішла до крамниці, а Дашкевич і Панченки, які, почувши скандал також вийшли на подвір'я, полаяли Одарку і домовились нічого не казати про цей випадок Миколі Петровичу, бо шкода, все таки, Одарки: ще вб'є...

Але вони не попередили швабки. Не знати, що вона говорила Миколі Петровичу, коли він повернувся з Філлаху, не знати також, що ж саме зрозумів Микола Петрович, увесь німецький багаж якого складався з п'ятнадцятьох слів, але незабаром мешканці ґастгавзу почули несамовитий Одарчин вереск.

— Уб'є!.. — сказала Панченчиха.

Панченко й Дашкевич вискочили в коридор і почали ломитися в кімнату Миколи Петровича. Двері відкрилися, але в ту ж мить Микола Петрович, гепнувши Одаркою об підлогу, схопив сокиру і кинувся назустріч:

— Отойді! Не подході! Мойо дітьо: што хачу, то зделаю!

Доведена безнастанним биттям до стану ідіотизму, жінка Миколи Петровича сиділа на ліжку і дивилася на все те, не втручаючись. Лише часом у її очах, ніби в корови, перед якою ріжуть теля, виступали сльози.

Дашкевич і Панченко мусіли відступити.

Двері знову закрилися, і тільки чути було, як гатять гірські черевики по Одарчиних ребрах.

Відпочивши трохи, Микола Петрович накинув Одарці на шию налигача і, взявши її однією рукою за косу, а другою за мотуза, поволік під липу — вішати.

Але в коридорі на нього знову наскочили Дашкевич і Панченко. Після короткої, але бурхливої сутички, вони вирвали з його рук очманілу Одарку разом з налигачем.

Микола Петрович заховався в своїй кімнаті, а Панченчиха забрала до себе закривавлену й обмочену Одарку — переодягти і помити. І тут тільки рятівники помітили, що вони, власне, врятували не всю Одарку: її коса лишилася в руках несамовитого батька.

На другий день, коли вістка про події облетіла всю українську колонію, безкосу Одарку зустрів Ванько Павленко і довго її в чомусь переконував. Пізніше надійшов Сашко Павлюк і теж щось їй гаряче пояснював і доводив.

— Правда, що коли голову поголоти, то волосся краще ростиме? — запитала Одарка в Панченчихи.

— Правда, — сказала Панченчиха.

Надвечір того самого дня мати Сашка Павлюка бачила, як він клав на місце батькові бритву і ножиці.

А днів через п'ять Василь Бурмило, який щойно приїхав з Зальцбурґу і нічого не знав про історію з краденим гаманцем і вирваною косою, проходив повз авслендерський ґастгавз "Під липами". За сараєм, у закутку, він побачив дивну фігуру: перехилена людська подоба жіночої статі стояла на колінах, опустивши голову в миску з брунатною рідиною.

— Одарко! Що ти робиш? — закричав Бурмило.

Над мискою підвелася голена голова з порепаною темною шкірою.

— Та це я, дядьку Василю, голову мию, щоб волосся скоріш росло.

— Чим же ти її, дурна, миєш?

— Таж хлопці нарадили мені наварити дубової кори...

— Які хлопці?

— Сашко Павлюк і Ванько Павленко...

Бурмило перевернув ногою миску і закричав:

— Покинь, дурна, бо будеш лиса, як бубон!

Минув, може, місяць.

Якось Микола Петрович простежив, де Ванько й Сашко ховають свої вудки, і поламав вудлища до цурки. Хлопці зробили нові вудлища і — ніби й нічого не сталося — пішли на приваду.

Микола Петрович, побачивши їх, був дуже здивований: чому вони такі спокійні. Мабуть, вирішив

Олександер СМОТРИЧ

КАЗКА

Жив був колись один поет. Він сам себе називав поетом і мешкав відповідно до свого звання бідно і на самому горищі. За його поезії йому, звичайно, ніхто ніколи не платив, і поет жив за гроші, які він заробляв виготовляючи свічки для багаточисленних парафій міста. Фактично він був не поет, а свічкороб. Він дуже майстерно робив свічки — великі й менші, і зовсім маленькі. Проте всі вони однаково пахли медом, так що й сам поет пропахнувся цим приємним запахом, а його обличчя і без того дуже нагадувало віск. Може він був хворий. І може давно вже б покинув робити свічки і згас, якби не одна обставина. Сам поет бачив цю обставину головним чином у тому, що він поет, і ніяк не може покинути цю грішну землю не закінчивши з п'ять років тому розпочату поему. Тим більше, що початок цієї поеми йому вдався і сам поет не знав кращого початку в цілій світовій літературі за винятком може "Божественної поеми" його прямого попередника Данте. А тому, що писання поеми йшло надто повільно і туго, поет, відкинувши все — в тому числі і смерть, — вирішив ще якийсь час робити свічки і закінчити поему не гірше, як він її розпочав. Але це тільки так здавалося самому поетові. Була і інша обставина...

Як свічкороб він час-від-часу відвідував ту чи іншу церкву, куди приносив виконане замовлення і отримував заплату. Часом він залишався ще на якийсь час у церкві, і вже як поет відчував величність і значимість тієї, чи іншої церковної відправи. Звичайно найбільше його захоплювали його власної роботи свічки. Вони надавали цілій панорамі такої таємничости, що майже кожного разу в поетовій душі збуджували якраз той настрій, з яким мусіла б бути закінчена його поема. У такі хвилини поет був дуже подібний на божевільного. І от трохи незрозуміло, як він міг у хвилини найвищого поетичного настрою закохатися в одну з хористок. Одначе, поет, як може ніхто інший, добре знав, що любов це також поезія, і може навіть більша за всяку іншу поезію. Він навіть схильний був припустити, що цього йому саме й бракувало, щоб нарешті успішно закінчити поему, і він непомітно усміхався до неї... Вона так само відповідала йому... Тоді він ще і ще усміхався до неї. Вона так само. Тоді він стояв до самого кінця служби і все частіше непомітно підводив голову і непомітно усміхався до неї...

Свічки, нарешті, гасли, співи стихали... Тоді він ішов за нею, і коли вона ненароком оглядалася, він так само, як і в церкві, усміхався і ніяковів. Він був дуже несміливий у таких справах. І вона сама мусіла, нарешті, зупинитися, щоб якось познайомитись. Вони познайомились. Зрештою, про все це чудово описано в другому розділі його поеми, і, може справді, в світовій поезії нема кращого місця присвяченого любові, хіба за винятком деяких небагатьох любовних сонетів Шекспіра. Принаймні так здавалося самому поетові. Може це й не так. Досить того, що для поета почався період, який ніяк не можна інакше охрестити, як тільки казковим.

Хористка була дуже бідною дівчиною, і співала в церковному хорі далеко не з однієї любови до церковного мистецтва. На ногах вона мала діряві черевики, але і це на думку поета було дуже добре, і чомусь нагадувало йому особливо улюблені ним тепер рядки одного з сонетів його попередника — Шекспіра. Це, зрештою, дуже відомі рядки, у яких цей англієць відверто признався, що він не знає, як походжають богині, але от його люба просто ходить по землі. Це правда. І все було так просто, як тільки може бути в справжній поезії. Поет чудово відчував це. І навіть розумів, що все це дуже звичайна поезія і звичайно поезія самого життя, а тому — на жаль! — і з усіма наслідками, від людини незалежними і далеко не завжди людині приємними.

Хористка досить швидко розкусила і самого поета, і те, що їм обом хоч і по тій самій землі ходити, та не по одній дорозі. Вона просто зникла... Це нічого. Це ще нічого. А от, що в поета на руках залишилися дитинка — це вже щось. Хлопчик. Дуже гарний хлопчик, і навіть подібний до самого поета. Звичайно, головним чином, подібний своєю абсолютною безпорадністю, у якій тепер, легко догадатися, перебував і сам поет. Це й була головна обставина, що поет ніяк не міг тепер відмовитися ліпити свічки, і остаточно плюнути на цілий світ і присвятитися закінченню поеми. І він ліпив. І може довго б ще ліпив свічки, і, самозрозуміло, прав пелюшки, і з пляшечки кормив би немовля, якби не одна ніким непередбачена обставина. У житті завжди так. Вибачте за сентенцію. Але ж це правда! Завжди якась одна і ніким не передбачена обставина. Власне кажучи, і не обставина, а випадок. Також препогона штуковина!

У ту ніч поет довго сидів і навіть щось писав. Точніше — він писав третю і, слава Богу, останню частину своєї поеми. Від стінки тягнуло теплом. Поет жив на горищі і користувався чужим теплом. Писав він про зраду. Сам поет не знав у світовій поезії сторінок, де б зрада вилилася в таку майстерну і закінчену річ, як у нього. І зовсім не тому, що поет не знав всієї світової поезії. Хто знає?..

Він писав і тільки час-від-часу зупиняв свій погляд на свічці. Як тільки свічка догоряла він брав нову і припалював від догораючої. Важко сказати скільки він спалив свічок того вечора. Але ж він був свічкороб, і свічок у нього ніколи не бракувало. Він і великі в цей вечір палив для себе! Він гриз нігті, навіть до крови гриз і не звертав на це жодної уваги. Потім на нього найшло якесь напів-

---

він, вони ловлять іншими вудками, а про заподіяну їм шкоду просто не знають.

І, не стримавшись, він своїм високим, чисто поросячим від піднесення голосом, захлинаючись, закричав:

— А я ваші вудочки!.. Вудочки ваші поламав!

І тоді підвівся Сашко Павлюк і солідно, з почуттям власної переваги, відрік:

— А ми вашу Одарку поголили та ще й видубили!

забуття. Він ще міг бачити свічку, але не зовсім ясно. Проте поема так само продовжувалася. Потім прийшло повне забуття, і тоді яким же вогнем палало щось, що дуже нагадувало і свічку, і квітку, і зрадливий блиск її очей! — Він був поет і думав поетично. Навіть у забутті. І все це справді палало перед його поетичним зором. Все разом і за звичайним законом фізики переходило в тепло. У тепло гордої зневаги, що пекло, палило, і потім так само гасло і тільки почуття якоїсь покори залишалося в поетовій душі і майоріло і квіткою, що була тоді заплетена в її косу, і свічкою, і блиском її очей, ще так недавно закоханих і прекрасних. І цього досить. Для справжнього поета і цього вистачить! Зрештою, все це дуже добре описав сам поет у третій частині його поеми. І от, незважаючи на всяку покору, саме ця частина несподівано закінчується диким зривом палаючих ревнощів. Справжнім вибухом. Може тому, що земна любима пішла, і навіть дуже просто пішла — по землі, і з іншим. З одним з хористів. З басів, здається. А може й не тому.

Поет розплющив очі і з жахом зірвався на ноги. Хоч дуже може бути, що він спочатку зірвався на ноги, а потім з жахом на все подивився. Було вже пізно... При самому столі палала діжка з-під воску... Це не була сама поетична уява. Палали вже і двері, палало і в поета під ногами. Що це не уява, поета міг переконати і гамір знадвору і якісь несамовиті крики. Був і плач, і взагалі було так, ніби раптом цілий світ прокинувся, а не один він, нікому непотрібний поет. Поет тільки одну якусь мить розгублено стояв посеред своєї комірки, потім він кинувся збирати з столу листки свого рукопису, і вже зовсім задихаючися кинувся до вікна. Вікно було маленьке. Поет вибив раму. Ногою. Потім він злазив дахом до ринви. Йому пекло в пальці. Хтось йому щось кричав знизу. Але він нічого не міг розібрати. Він вчепився обома руками за ринву і міцно притримуючи під пахвою рукописа поеми, із спритністю акробата спустився на землю. Так, страх, як ніщо інше може в одну мить перетворити найбільшого поета і мрійника, з людини цілком млявої і несміливої, на людину спритну і відважну... Принаймні на якусь мить. Це також можливе в казці. І нічого нема дивного, що поет спустився ринвою і навіть не згубив і одного листочка своєї поеми. Якусь мить-другу поет нічого не розумів. Він тільки розгублено дивився на дах, на вогонь, що світився з вибитого вікна на горищі, міцно притискав до грудей рукописа і важко дихав. І раптом неначе його щось осінило, і він закричав:

"Дитина!"

Він прожогом кинувся до ринви, але з цього нічого не вийшло. Догори завжди важче, як додолу. Це так, як і в поезії. Поет схопився за голову і кинувся з двору. Він біг вулицею і задихаючись кричав:

"Дитина!.. Дитина... Там... Дитина... Рятуйте... Дитина!.."

І диво! За ним летіли листки його незакінченої, а може вже й закінченої поеми, і так летіли неначе хотіли його дігнати, або сказавши простіше — поет їх просто губив.. Він біг і дуже був подібний до божевільного. Навіть більше, як завжди.

1952

Ганна ЧЕРІНЬ

Репортаж про моє весілля

Такий заголовок уже сенсаційний. Хто ж то мав би мужність давати звіт про своє власне весілля? Чи ж це пристойно, скромно і взагалі — можливо? І де був би той невидимий кордон, коли зачиняються двері перед самим носом обнадіяного читача?

Ситуація нагадує мені один анекдот про двох торговельних аґентів: один із них був українець, а другий іншої національности. Вони зустрілись у потязі, і той другий аґент, на здогад буряків, почав випитувати українця, куди той їде. Простодушний українець, не надумуючись, рубнув:

— До Львова.

— Еге, пане, ви мені кажете, що їдете до Львова, щоб я подумав, що до Києва! Але ви ж таки справді їдете до Львова, то чого ж ви тоді брешете?

Отже, якщо я сотворю репортаж про чиєсь весілля, або про весілля взагалі, то всеодно читачі подумають, що то про моє, так як усі мої досі написані вірші розглядались як автобіографічні, хоч би в них мова йшла про почуття чоловіка. Одного разу я навіть одержала з цього приводу цікавого листа, який починався словами: "Шановний пане Ганно Черінь" . . . Але не про це зараз річ. Хай же я напишу про своє весілля, то читачі, як той аґент, подумають, що то, може, і не про моє. А може то й справді про чиєсь інше... Хто хитрий, угадає.

Почалось звичайно, з підготовки до весілля, яка, я б сказала, і являється найважливішою його частиною. Все останнє — це тільки плоди тієї підготовки, жнива. Що посієш, те й пожнеш. Сіяти, головним чином, треба гроші, і виходить, що прислів'я вищенаведене не завжди має рацію. Але де в чім, у частині абстракції, слова ці сили не тратять.

Організаційні турботи, особливо при відсутности Авта (пишу його з великої літери!) та при факті нещодавньої підвишки автобусних квитків, є для наречених тяжким іспитом.

Я ще колись познайомилась із своїм теперішнім чоловіком, то, як і годиться для першого знайомства, делікатно запитала, якої фірми у нього авто.

— Я взагалі ніякого не маю.

— Не жартуйте. Бюік?

— Бігме, не маю, — позеленів мій хлопець.

— Як так? Тепер кавалерів без авта не буває!

— Як бачите, один знайшовся...

Так чи інакше, у всім іншім хлопець був добрий, і довелось про авто забути, хоч нагадувало воно про себе — ой як! — у наших передвесільних клопотах.

Добре, коли є тато й мама... Ще краще, коли два комплекти — по одному з кожної сторони. Зовсім чудово, коли ще є брати, свати, дядьки, племінники і двоюрідні брати, та всі з автами... Дуже погано, коли нема нікого. Це я говорю про підготовку до весілля ж.

Нам було дуже погано.

Не маючи практики в такім ділі, довелось тричі додруковувати запрошення, і все ж не вистачило. Позабували досить добрих друзів поставити в список, і тепер уже нічим не можна загладити їх справедливого гніву... Чимало запрошень пішли не на ту адресу (вулиця однієї адреси, номер другої, а прізвище зовсім інше...) Кілька знайомих одержали запрошення двічі... Але і те нам ніхто в заслугу не поставив. Добавка не завжди до речі.

А квіти, які чомусь треба традиційно замовляти у квітяра, де їх підправляють і підмальовують, як мерця у моргу! Мені тут пригадалась одна знайома, яка схвалювала красу живих троянд такими компліментами:

— Які чудові! Як штучні!

А пива-меди, коли бідні господарі, стараються проаналізувати, скільки вип'ють п'яниці, п'ющі, малоп'ющі, ніби неп'ющі і справді неп'ющі! А скільки треба перехвилюватись, поки вирішиш дилему вибору між індиком і куркою: індик бо, як усім відомо, аристократичніша птиця, але він завжди сухий, як трухле дерево, а курка смачна і ніжна, як самі придумайте що, але ж її можна коли завгодно мати, і в свято, і в будень... Колись на українських весіллях подавали гуску, і співали до неї:

Ой, летіла гуска, летіла...

Що ж про ідика заспіваєш? Правда, можна щось змайструвати:

Ой летіла гуска, летіла,
Та й на столі індиком сіла...

І коли **вона** каже "індик...", а **він** заперечує "курка!", починається зародок майбутніх протиріч...

А торт, якого жодна пекарня не хоче доставляти в неділю! А гаряч надворі, яку важко передбачити чи злагіднити... А дружки й дружби, яких треба допасувати так, щоб вони один на одного не дивились, як середа на п'ятницю... А нарешті, весільна сукня, яку оголошено в газеті на випродаж за 50 долярів, а справді вона служить лише для прикладу, якої не треба вибирати. Поряд же виставлені справді гарні шати, з яких ви собі й виберете одну, ціною в багато разів вище від реклямованої.

Словом, якщо наречені у цій підготовці ні разу не посварились, можна гарантувати довічний шлюб без трагікомедій. Якщо посварилися й незадовго по тому любо помирилися, шлюб ще буде добрий. Якщо ж сваритимуться, аж поки хор не заспіває "Гряди, голубице", краще той шлюб відкласти або відкликати.

Так чи інакше (не скажу як) ми закінчили стадію підготовки.

Настала ніч перед одруженням. Дзвонить наречена до наречоного:

— Що ти, котику, робиш?

— Спати не можу. Гаряче. Господиня натопила, як у пеклі.

— Ну та що ж вона тобі так наостанець? Не могла вже не варити сьогодні?

— Але ж, дорога, ти забула, що це вона нам весільний коровай пекла. Мушу тепер терпіти. Слово "пекло" походить же від слова "пекти"... А ти що робиш?

— Переклад з металюргії для школи Берліца. Прислали якраз під весілля.

— Та кинь його!

— Не можу, бо по шлюбі від'їздимо до Флориди, а здати незробленим теж не можу — не хочу руйнувати контракт. Моє слово тверде.

— Моє теж тверде: лягай спати. Наказую тобі як твій чоловік від завтрішнього дня! Взавтра будеш мені погано виглядати.

— Якби то тільки тобі, а то і всім іншим... Але все ж не ляжу.

— Прошу тебе, лягай. Цур їм, тим контрактам.

— Ні, не можу. Скажи мені краще, як називається така палиця, що рухає мотор?

— Яка палиця? Може мотор рухає палицю?

— Тут ніби так написано. Ну, скажи мені наздогад.

— Шатун?

— Можливо. А що ще може бути?

— Толок?

— Ну, то нехай буде й толок.

— Слухай но, а словник у тебе є?

— Звичайно, що нема.

— Ну що з тобою робити? У мене теж нема, але поїду десь шукати.

Одинадцята година ночі... У кухні брат з братом своєї жінки п'ють пиво. У кімнаті я закінчую переклад. Телефон дзеленчить, як скажений.

— Галло. Добривечір.

— Це ви, Галино? Слухайте, чи їхати до вас взавтра на весілля?

— А чого ж ні? Хіба що ви не хочете?

— Та ні! Мені сказали, що ви вже сьогодні й повінчалися.

— Що!??

Врешті, я здогадалася, в чім справа. У суботу, за день перед весіллям, за заведеним тут звичаєм, ми мали в церкві пробу. А що нас було чимало (5 пар), всі непогано вбрані, а я мала широкого білого капелюха, дехто, проходячи повз церкву, уявив, що то вже весілля, і роздзвонив сенсацію.

Знову телефон. Одні знайомі, з якими не бачились років з чотири.

— Можна до вас узавтра приїхати в гості? Доня так хоче з вами побачитись...

— Прошу дуже, якраз добра нагода — на моє весілля.

— Невже? З ким?

— З таким то й таким то.

— А звідки він? А де працює?

— З України. Має добру працю.

— А скільки заробляє? А...

— Приїжджайте на весілля, про все дізнаєтесь.

— Ні, дякую, якраз виходить так, що не виходить. Думка була так собі заїхати, а то якось воно так... Хай уже при якійсь іншій оказії.

На десяту годину ранку переклад був готовий (одержано за нього сім долярів і двадцять вісім центів, але принцип дотримано).

Через годину прийшли дружки, як на працю, прикладаючи всіх зусиль, щоб розвеселити та прикрасити наречену...

Тут же між дівчат упхався й ласун-фотограф, з насолодою приймаючи всі кпини й штовхани, що ними дівчата щедро його наділяли. Від хвилювання фотографував не те, що треба. Найкраще вийшла водогінна труба під умивальником.

Дружки жартували та вигадували різні кусливі пісні про своїх боярів. Ще за тиждень перед весіллям я зробила невеличке чайне прийняття, на якому дружки познайомились з своїми дружбами, а кілька спеціяльно запрошених старших жінок навчали нас, як провадити весілля.

— Як будуть у церкві, — казала одна до старшої дружки, — ти ж гляди прикрий ноги молодому шлюбною сукнею, щоб жінка над ним панувала.

На жаль, виконати цього гарного припису не пощастило, бо мій наречений почув це раніш від усіх нас, і під час вінчання зачасто оглядався.

— А вивчіть но хоч трохи весільних пісень, — радила друга.

— Яких же, наприклад?

— О, різні бувають. Як вийдете з церкви, вже можна заспівати священикові:

Спасибі попоньку нашому,
Що дав шлюб по-Божому:
Ще й не дорого взяв,
За дві копи й звінчав.

Ну, дві копи — то ще нічого. Але чи погодився б наш священик, або ще краще його жінка, щоб його попоньком називали? Може не треба.

— То є ще всякі інші гарні пісні.

— Які, які! Ану, заспівайте.

Всі три порадниці затягли:

Старший боярин, як баран,
Витріщив очі...

— О це дуже цікава пісня, але ж як боярин з весілля втече?!

— Та хіба вже резсердиться? Треба ж трохи гумору мати! На весіллі не сердяться, для того і є чарка! Є ще кращі пісні. От для старшої дружки то співають:

Старша дружка...

— Ой, цитьте, цитьте, їй-бо не можна! — ледве спинили ми дотепну свашку.

— Ну, як хочете. То чого ж мене кликали?

Справа розв'язалась просто: вже не було часу на розучування. Хай уже хор співає.

За весільними ритуалами, мій наречений не міг мене бачити аж до вінчання. Тому, коли він з дружбами приїхав по нас, то заховався в авті (ще б йому хто очі хусткою зав'язав). А я з двома дружбами тим часом сіла в інше авто, а тоді вже всі ми, на пристойній віддалі, ні разом, але ж і не окремо, поїхали до церкви.

Як відбувалось вінчання, ви всі знаєте. Головна турбота була, звичайно, щоб своєчасно відповісти "так" на запитання священика. Бо наш панотець розказував, що не один молодий, коли його питали:

— Чи хочеш собі за жінку ту, що бачиш перед собою?

Розгубившись відповідав "ні", а один то відповів:

— Я нічого перед собою не бачу.

Другою важливою справою було — щоб не злетіла корона з голови, в буквальному розумінні цього слова. Особливо ж коли треба було робити трикратні поклони.

Третя біда — щоб віск із свічки не замазав моєї сукні.

Все останнє було гаразд і навіть краще.

Моє весілля було з дияконом. Милий, енергійний отець Бринь із дружиною Оксаною приїхали з Мінеаполісу, навіть не роблячи з цього нічого особливого. Так ніби з сусідної хати. І нічого що забули вдома спеціяльно приготоване для служби облачeніє. Спохватились об 11-ій годині вечора в суботу, дістали десь матерії, ниток, перлів — і якось зарадили біді. Не в службу, а в дружбу.

По виході з церкви нас обсипали не рижем, як тут заведено, а добротною сумішшю пшениці, цукерок і дрібних монет, на що, як горобці, весело кинулись присутні діти.

Як може одна година змінити життя людини! По довгих роках самітнього життя людина раптом переходить у зовсім інший, сімейний світ, у якому вже щодня вариться порядний обід, обов'язково з супом на перше; ліжко більш не покидається незастеленим; не підеш уже коли захочеться й куди захочеться, не стратиш раптом не знати на що і з якої причини п'ятки чи десятки; не проваляєшся, нічого не роблячи, кілька годин на канапі... З'являється приємне й природнє почуття подружніх обов'язків, контроль над словами й думками і обережність, щоб у самім зародку не ушкодити і не вразити тільки що розпочате сімейне життя.

По церкві, як і годиться, з ревом автомобільних сирен, у барвистій плутанині синьо-жовтих стрічок, ми поїхали до фотографа.

— Та не трубіть так, ми ж таки не дітваки.

— Та чого там, — сперечався наш третій дружба, — хоч ви таки в літах (щоб він скис! Сам на два роки від молодого старший. Ану но як сам женитися буде!), але сьогодні ви молоді, то й радійте, як діти.

Проте, трубити скоро надокучило, і наші шофери потроху стали затихати.

Та де! Всі зустрічні авта, побачивши наш весільний поїзд, одразу починали трубіти, як на пожежу, так що довелось нам підтримувати концерт.

До фотографа приїхали в доброму настрої, але він нас крутив доти, доки не добився свого: що ми стояли, як дерев'яні, і своїм виглядом цілком гармонізували з стандартними колонами його немудрих декорацій.

До вечері ще лишалось чимало часу, а з старостою ми умовились, що задзвонимо і під'їдемо до залі тоді, як вже збереться трохи гостей, щоб було нас кому зустріти.

Отож, поїхали прогулятись. Проїхали через чистилище Південно-Чіказького передмістя, потім через пекло заміських смітників, і добрались аж до раю лісових парків... Зійшли з авт. Дружки були всі такі гарненькі! Дружбам кортіло прогулятись з ними по свіжій травичці, але один з нас запобігливо попередив:

— Стійте коло авт і нікуди не йдіть. Запорошитесь, що тоді — до хемічної чистки вас віддати?

— Ну то вже їдемо.

Їхали, їхали, добре спізнились, але нічого. Вибачились перед гістьми, звернули всю вину на спущену шину.

Староста вже стояв на порозі з хлібиною на різьбленій таці, застеленій вишитим рушником, що я його любовно вишивала до мого весілля. Два голуби біля кошика з виноградом... Хліб, разом із сіллю, як традиційне благословення, прислав мій старенький дядечко з Канади. Брат налив нам, вітаючи, золотого вина з мальованого куманця, обом з одної чарки. Гримнула музика — і ми повели гостей до вечері.

Вечеря, мабуть, була смачна. Люди їли й хвалили, особливо гості інших національностей. Сама я смаку не розібрала, бо від хвилювання ми не могли як слід їсти, а те, що їли, зовсім не смакувало... Зате без кінця пили соду та каву. А на кольорових знимках ті напитки вийшли як лікер чи бренді, так що добру зробили рекляму! Страв було багато: була салата одна, друга і третя, м'ясо таке і сяке, ще й пересяке, овочі на кожний вибір, і все, що до них належить. Отже, маєте повну уяву.

Апетит перебивали довші й коротші промови. Найцікавішим був виступ мого приятеля, професора М. Він надавав шлюбові доброго літературного значення, бажав звичайно, щастя і многих літ, і порівняв, між іншим, мого брата, Б. Олександрова із Гете — і це нам зовсім не сподобалось — а тоді з Вишнею, що вже подобалося багато більше. А мене професор порівняв із Ахматовою — і це мені ні трохи не подобалося — а потім із Сафо, проти чого я нічого не мала.

Брат прочитав свою експромтом написану епіталаму, яку він за цей вечір тричі загубив і шукав по всьому Чікого, в той час як вона мирно лежала собі тут же, тут же, тут, під весільним столом. Автор барвисто описав у цій епіталамі свою шалену поїздку автом, що перескочило не через одне червоне світло, залишивши в дурнях виряченого поліцая; далі поет досить лицемірно заявив, що "ми не майстрі барвистих, пишних рим" (а хто ж тоді?) і нарешті, побажав нам щаслвих довгих літ:

Хай радість Ваша сяє кожен день,
Як в день погожий Вашого весілля.

Читали привітання й телеграми, молились, співали, пили і їли, танцювали — як і годиться на весіллі. Ви ж знаєте!

Не одна сльоза скотилася з очей присутніх, коли зачитали телеграму від матері молодого. З далекого Львова старенька любляча мама зуміла влаштувати, розраховуючи дні і години так, щоб її телеграма прийшла за годину перед вінчанням. Це і був нам найкращий подарунок, найвизначніша подія на нашім весіллі.

Далі все закрутилось млиновим колесом. Було шумно, гаряче, весело і безжурно. Якщо можна на щось поскаржитись, то хіба лиш на те, що забагато співали "Розпрягайте, хлопці, коні" і замало кричали "Гірко".

І. ЩЕРБАКІВСЬКА - КРИЧЕВСЬКА

Мої спогади про Миколу Лисенка

— А я — жартував Лисенко, — як спізниться у мене хтось із хористів, чи трапиться якась заминка в хорі, то все нагадую їм оті "православіє, народность!".

— А "самодержавіє"? — усміхнувся Дмітрієв.

— Та буває, що лаюся й усіма трьома. Тільки рідко.

Леся Українка шкодувала, що мало є публіцистів, які мали б мужність виступити й полемізувати в пресі з приводу московських заборон.

— Але з ким і де полемізувати? — запитав Дмітрієв. — З державою московською полемізувати в московській же пресі? Та ні один цензор не допустить. А як щось і прослизне, то часопис закриють. Ви ж знаєте! В наші часи навіть слово "конституція" не сміють уживати в прилюдних виступах. . .

Міністр Плеве заборонив! Ви можете вживати в промові тільки натяки на все те, чого прагне опозиційно настроєна інтелігенція.

— Ну, щось іноді й прослизає в оборону "малоросійського наречія", але з тим російські політики не рахуються, — сказала п. Єфіменко.

— А діло "обрусенія" невпинно посувається. Повільно, але невпинно. . .

Наш господар повернув розмову в інший бік:

— Факт поставлення пам'ятника Котляревському, — казав він, — у великій мірі треба завдячувати енергії письменника Горленка. Це він підштовхував полтавське земство й громадянство на це велике діло. А ось зараз він нам знову допоміг. Минулого року на земськім з'їзді були великі суперечки з приводу нового земського будинку. Нам, полтавцям, хочеться, щоб наш новий земський будинок був якийсь особливий, якого ніде нема. Щоб було чим похвалитись перед іншими земствами. Харківський архітект, Кричевський, подав дуже цікавого проєкта — в українськім стилі. На наш погляд, це якраз те, чого ми бажаємо. А ретроградна частина земців вбачає в цьому проєкті мало не підривання держав-

них підвалин. Багато було галасу. Але все таки ми перемогли. І тут нам сильно допоміг Горленко. Він упевняє, що земський будинок за проєктом Кричевського буде тріумфом національної української архітектури. А з авторитетом Горленка рахуються в нас усі. Якже! Він пише статті з мистецтва в самому "Новому Врємєні"!

— Паскудна газета!

— Згоджуюсь! Але статті Горленкові дуже добрі й цінні! Взагалі у нас, українців, прояви громадського життя інші, ніж у росіян. І підхід до справ інший. У москалів робиться більше брехнею, лайкою, або. . . насильством.

— А в нас?

— На жаль, у нас часто доводиться обмежуватись тільки високими мріями, а не солідними, обґрунтованими вчинками. . . Москаль зараз же, ще в паростках, зітне. . .

— * —

Наступного ранку, в суботу 30 серпня (за старим стилем), усі ми пішли дивитись на урочисте відкриття пам'ятника Котляревському.

Велика площа так була забита народом, що ми з Галею і не пробували протиснутись наперед. Стали ми біля якихось берізок на самому кінці площі; здалека бачили, над натовпом, пам'ятник; спочатку він був обкутаний полотном, немов якийсь привид, пізніше полотно впало і відкрився бюст Котляревського на високім постаменті. Що там говорилося й що робилося, ми так і не знали. Нас відшукали хористи: Павловський, Полчевський та Шило і дуже ремствували, що ми з ними звечора не домовилися іти на відкриття вкупі.

— Ми б вас пробоєм провели наперед, — хвалився студент Полчевський. — Пам'ятаєте, як весною на гастролі Шаляпіна в опері?

Народ потроху став розходитись, і ми змогли підійти ближче до пам'ятника, щоб роздивитись.

Знову мені почав боліти зуб. А тут треба було вже йти додому, переодягатись в українську одежу на концерт. Ми розпрощалися й поспішили.

Вдома обидві наші старші сусідки почали нам допомагати. Власне, пані Єфеменко тільки давала поради й дивилася, чи все впорядку, а поралась біля нас Леся Косач. Боляче було дивитись, як вона метушилась, злегка накульгуючи. На всі наші протести вона тільки сміялась:

— Це мені тільки потіха й приємність! Якби я не письменниця була, то пішла б костюмеркою в театр! Ось, погляньте, хіба не гарно? — звернулась вона до Єфіменкової, поправляючи вінка на Галі. Єфіменко сиділа поруч і дивилась, як Леся клопоталась коло нас.

— Гарно! — погодилась вона. — Молодому все гарно! А український національний костюм, особливо дівочий, має свій особливий чар; це таки справді приємно прикладати руки до краси, надавати їй закінчености.

— Який у вас чудесний вінок — з самого яблуневого цвіту! — сказала Леся, пришпилюючи мені вінка.

— І як він панночці до лиця! — сказала мені комплімента пані Єфіменкова. — Шкода тільки, — додала вона, — що у наших дівчат у хорі не чобітки, а черевички. Правда, руденькі й чепурненькі, але все таки не чобітки.

— Якби мені черевики, то пішла б я на музики! — відповіла я Шевченковим віршем.

— Еге! — засміялась Леся, — а в нас на Волині співають: "Черевички панотець подарив, щоб хороший молодець полюбив, а нанчішки паніматка дала, щоб хороша в неї дочка була".

— От вам і різниця між правобережними та лівобережними звичаями, — усміхнулась пані Єфіменко.

— А що це у вас? флюс? — спитала, приглядаючись до мене Леся. — І пухлятина ось під правим оком і на оці сльози.

Я призналася, що мені ще й досі болить зуб.

— Як же ви тепер будете співати? Щось би треба було зробити, чимсь підлікувати. Але тепер пізно починати — пора йти.

Пані Єфіменко знову дала мені якісь ліки.

— Добре, що вам флюс мало помітний. Візьміть із собою якусь хусточку, бо в театрі за лаштунками завжди бувають протяги.

Я взяла з собою легкого газового шарфа; іншого нічого не мала.

— * —

При вході до театру мене зупинив архітект Кричевський.

— Чому вас ніде не видно було вчора?

Я промовчала.

— Я думав, що побачу вас. Ану, покажіть ваш костюм. . . Дуже добре! нема оперeткового фальшу, театральщини. Сорочка київська, гарно вишита. . . Вінок гарний. . . Все дуже добре! Тепер ось, нате, візьміть оцю зелену плахту і надягніть її.

І він простягнув мені маленький пакуночок.

— Але нащо? Хіба моя плахта погана?

— Ні, не погана, але ця краща. Будь ласка, надягніть її.

— Я не розумію, для чого мені переодягатися?

— Ну, так я вам скажу: я, бачите, хочу, щоб в

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10 x 7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. **Ціна — $0.90.**

РАЙДУГА — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. **Ціна — $0.35.**

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10 x 7 цалів. великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-ох кольорах. **Ціна — $0.40.**

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10 x 7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. **Ціна — $0.35.**

"РУКАВИЧКА", стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк. **Ціна — $0.40.**

Замовляти в "Нових Днях".

апотеозі, яку мені доручили поставити, ви стояли спереду, у відповідальному місці. Тепер ви розумієте, чому я так настоюю? Тому прошу вас: візьміть цю плахту; я проведу вас на другий поверх, де вбиралися ваші хористи і ви там переодягнетесь.

— Але зараз початок самої урочистої частини свята! Я спізнюсь!

— Нічого! Я теж спізнюсь! Я вас почекаю і потім проведу в залю.

Я послухалась. Пішла нагору, нашвидку переодяглася, а плахту Насті Грінченкової сховала в шафу хористок.

Урочисте засідання вже почалось, коли Кричевський увів мене в партер і посадив біля Галі Лисенко.

Заля була переповнена; поважна президія сиділа на авансцені. Промовці виступали довгою чергою. Зуб мені болів, у вусі стріляло, в оці крутило і це одтягало і розпорошувало мою увагу. Пригадую тільки, що проф. Студинський говорив своє привітання українською мовою. Він ужив вислову: "Ракета злетіла догори, пукнула й розсипалась чарівними, яскравими вогнями". Пізніше я двічі чула, як промовляв проф. Студинський: у 1926 та в 1939 роках; обидва рази я почула цей самий, знайомий, вислів.

Не пам'ятаю вже, з якими промовами виступали галицькі гості, але ці слова Студинського бренять і зараз у моїй пам'яті з усіми інтонаціями.

Враження такої ракети зробила українська промова Олени Пчілки. Старша, поважна жінка з тихим, але твердим голосом, з металевим блиском і з виразом прихованої сили в очах, виявила більше мужности й громадської відваги, ніж інші наші наддніпрянці і не побоялась категоричної заборони: промовляла українською мовою.

Не пригадую вже, яка була послідовність святочної програми. Здається, після врочистого засідання була коротка перерва, а потім реферат Івана Стешенка про творчість Котляревського. Наступним номером мала йти кантата Лисенка "На вічну пам'ять Котляревському".

На авансцені, перед спущеною завісою, Стешенко читав свого реферата, а по той бік завіси наш хор тихенько займав свої місця. Стоячи на своїм звичайнім місці в хорі, я прислухалась, як Стешенко підкреслював позитивні риси в характері Возного з "Наталки-Полтавки".

Нарешті, Стешенко закінчив. Аплодисменти. Недовга пауза. Завіса підіймається перед виструнченим хором і зара же, під оплески, на сцену виходить Лисенко.

Моє місце в першому ряду, просто перед Лисенком. Я бачу, як він хвилюється. Зовні він ніби спокійний, тільки незвичайно сильний рум'янець заливає його обличчя та накрохмалена сорочка злегка тремтить на грудях. Непомітно права рука робить знак хреста біля серця. Звиклим оком Лисенко оглядає весь хор і піднімає вгору свою чорну палічку. Я бачу, що для нього в цей мент нічого вже не існує крім його музичних ідей і нас — того органа, того інструменту, через який він передасть свої музичні ідеї слухачам. Це — натхнення?...

На момент палічка, на яку звернені очі всього хору, завмірає. Потім рвучкий рух угору, і "Сонце гріє, вітер віє..." Легесеньким вітерцем проносяться перші акорди кантати.

Ніхто з нас, хористів, не дивиться в темну, роззявлену пащу залі. Все наше нервове напруження, вся наша увага сконцентровані на цій чарівній палочці. Ми відчуваємо й переживаємо те, що співаєм.

Зубний біль занімів; я його не чую.

Як змінюється зміст могутніх музичних фраз кантати залежно від змісту слів! Тут і легкі, смутні акорди, тут і швидкий речитатив запиту ("А де дівся соловейко?"), і мажорні каданси, повні завзяття й відваги там, де згадується про Енеєвих пройдисвітів. А ось — тихі, сумні й протяжні акорди другої половини кантати: "Все заснуло, все сумує, як руїни Трої..."

— Це ж не Троя! Це ж Україна наша! Прибита, пригноблена, зруйнована й обібрана Україна! І як до неї трагічно римується слово "руїна"! Все загинуло... Нема надії...

І раптом — ні! Надія таки є! Спочатку голоси несміливо нагадують про славу: "Все сумує — тільки слава сонцем засіяла!" — "Не вмре Кобзар! Не вмре Кобзар!" — перегукаються окремі групи голосів, упевнено й рішуче. І, нарешті: "Будеш, Батьку, панувати, поки живуть люди, поки сонце з неба сяє, тебе не забудуть!" Весь хор, в непереможнім підсилюванні звуку, виказує всю завзятість, всю неподолану живучість придушеної й поневоленої України.

Фінальні слова розносяться широко й заповнюють театр у могутнім фортіссімо.

Хвилина мертвої тиші в залі. Потім немов зривається ураган. Грім аплодисментів, тупання об підлогу; заля кричить: "Слава! Слава!, Лисенко! Слава!"

Весь партер підвівся з своїх місць, охоплений ентузіязмом. Це вже не холодно-офіційні аплодисменти, не та насторожена публіка, яку я бачила підчас ювілейних привітань.

"Тріюмф!" — кричить мені на вухо моя сусідка, альт Гордасевич, але цей крик тоне в загальному галасі і я чую його як шепотіння: "Який тріюмф!"

Так. Тріюмф! І наш тріюмфатор, Лисенко, справді геніяльний вокальний композитор і диригент. Одна вже ця кантата переконує в цьому. Його музика дійшла до самого серця слухача; слухач в усій своїй масі переживав багатство думок і почувань, які дала йому Лисенкова музика.

Публіка, нарешті, вгамувалась.

Другим номером ішов сольовий виступ тенора Внуковського, з Київської опери. Співав він нову Лисенкову композицію на вірш Куліша: "Удосвіта встав я". Слова "Ой, скоро світ буде, прокинуться люди", здавалися нам пророчими.

Заля ентузіястично вітала співця; вираз пісні: "Віщування нове" набирав актуальности. Здавалось, що ось-ось наші мрії про вільну Україну здійсняться.

Потім ішла друга Лисенкова кантата, менша, теж на Шевченкові слова: "Радуйся, ниво, ниво неполитая!"

Ясно було, що всі ці три номери Лисенко вибрав

і скомпонував обдумано: у першій кантаті нагадувалось, що в нашому сумному становищі є ще надія на наше слово й пісню. У Кулішівському вірші передбачається близький схід сонця — розкріпачення нації, і, нарешті, в останній кантаті говорилось про щастя національного розкріпачення, коли всі "посходяться докупи, раді та веселі і пустиню опанують веселії села. . . "

І ця друга кантата мала великий успіх. Особливо гарне було місце: "Оживуть степи, озера і не верстовії, а вольнії, широкії скрізь шляхи святії. . . "

Нарешті — кінець. Ми, хор, — вільні. Тільки ще на закінчення програми, мусимо взяти участь в апотеозі.

І вестибюль, і фойє театру були залиті публікою, що прохожувалась, гомоніла, сміялась. . . Ось молодь обступила високого, кучерявого панотця Нижанківського. Він жартує, усміхається й підписує свої автографи на поштових картках. Ось Старицька-Черняхівська, затягнена в елеґантну шовкову сукню, розмовляє з кимсь із земських діячів, поглядаючи на нього в лорнетку. Біля неї — кузина її, білява, довгоноса Лора з чоловіком і з полтавськими земцями. Он здалека киває нам Стешенко, розмовляючи з якимсь своїм одеським приятелем. Тут і Грінченко, і Чикаленко й інші кияни. . .

Я вперше чую, що так одверто, не криючись, голосно ллється українська мова. Придивляюсь до цього цвіту української інтелігенції. . . Чи є тут якийсь загальний тип? . . . Ні! Трудно сказати. Є і довгообразі, біляві й довгоносі, типу Гоголя й Куліша; є й кругловиді, з м'якими рисами, як у Лисенка. Є гарні, тонкі козацькі обличчя, оспівані в піснях "очі чорні як терночок, брови рівні як шнурочок, личко біле, рум'янеє. . . " Найхарактерніший тип у старшого покоління: високий зріст, високі чола з дугастими бровами, прямі носи й довгі вуса з підвусниками, як у Михайла Старицького, або як у чернігівського Шамрая. . .

Що найбільше привертає увагу — це темні очі й брови. І рівні брови, "на шнурочку", і "чорні брови луком". А як наші жінки? Тут їх, на жаль, не так багато, як чоловіків. Теж, здебільшого, "карії очі, чорнії брови" . . . Хоч ось, Галя Лисенкова має такі чарівні сині, глибокі й замріяні очі.

Думаю, що, мабуть, справжнього українського жіночого типу треба шукати більше на селі.

З натовпу виринають і підходять до нас хористи, що накупили цілі стоси карток з фотографіями нововідкритого пам'ятника.

— Дайте ж нам подивитись! — каже Галя.

Ось пам'ятник з погруддям Котляревського, а ось барельєфи вибиті на боках постаменту. Тут і Еней зі своєю "бандою пройдисвітів", і Наталка Полтавка з Возним, і сцена з "Москаля-Чарівника".

Деякі картини густо обсипані автографами українських діячів.

— Коли це ви встигли?

— Е, таке свято двічі не буває! Треба момента ловити, бо втече! А знаєте, галицькі гості розказують, що Франко написав чудесного вірша на честь Котляревського. Наприкінці є такі слова:

Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнім: — Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмре!

— Так. . . воно звучить трохи вульгарно, грубо, але виклик досить рішучий.

— Ех, от би тут заспівати "Ще не вмерла Україна!"

Дзвінок — кінець антракту.

Тепер буде йти "Наталка-Полтавка".

Ми заходимо у залю глядачів; нас із Галею оточують знайомі: Стешенко, Кричевський, ще інші. Всі кажуть, що кантата і хор зробили на публіку надзвичайно сильне, незабутнє враження.

— Хотілось би ще дивитися й слухати, — каже Стешенко.

— Тепер уже в нас говорять про нове свято — про ювілей Миколи Віталієвича, — каже Кричевський. — Це має бути десь перед Різдвом; я обов'язково приїду до Києва на ювілей!

П'єсу ми дивилися з ложі разом з Лисенком. Він веселий, жартівливий. Видно, успіх кантати дав йому повне задоволення.

В "Наталці" виступали найкращі артисти України. Возного грав Саксаганський, виборного — Кропивницький, Наталку — Ліницька, Миколу — Садовський. Хто грав Петра — не пам'ятаю; роля ця непоказна. У такому чудесному ансамблі ще не доводилось мені бачити цієї п'єси. Ліницька була вже трошки заважка для ролі Наталки. але вела свою ролю щиро і без зайвого драматизму.

Артистів зустрічали заслужені овації, безконечні оплески, букети квітів. Діялоги возного з виборним викликали в публіці нестримний регіт. Шаржування в грі артистів не було ніякого. Але варто було тільки постаті возного-Саксаганського показатись з-поза лаштунків, як мимохіть глядачам ставало смішно. Обличчя Саксаганського, його спина, плечі, шия, навіть шалик на шиї й картуз, — без зайвого руху передавали публіці характер переживань возного. А руки й пальці? Переказати цю малопомітну, але таку характерну гру рук неможна. Це треба було бачити.

Нарешті, по закінченні вистави — жива картина: "Апотеоза Котляревського".

Ми знову стоїмо за спущеною завісою; Кричевський розпоряджається. На підвищенні, яких метрів три над сценою, серед квіток і зелені, стоїть пишно вбрана артистка Ліницька. Що символізує вона? Чи це Україна, чи просто собі Наталка-Полтавка? . . . Нижче її, пірамідою, стоїть частина наших хористів, а ще нижче Кричевський розставляє решту нашого хору, вибираючи ліпші костюми й обличчя для переднього пляну. На допомогу йому приходить Позен. Він говорить нам, хористкам, при-

ФАРБИ
і
ТАПЕТИ — (WALLPAPER)
Власник: ОЛ. ОХРИМ
купите найліпше в
METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.
823 Dundas St. W. — EM. 4-6597
Toronto, Ontario

ємні компліменти, потім пізнає Галю й мене й здоровається з нами. Мені так кортить закутатися в свого шарфа і втікти, десь заховатись, щоб не помітили мого флюса!

А Кричевський з Позеном ставлять мене з самого переду, саме там, де моє постійне місце в хорі.

— Держіться отак і дивіться в цей бік, — каже мені Кричевський. Потім він обходить усіх і кожному дає відповідні вказівки.

Далі я нічого не пам'ятаю. . .

Десь у другій частині Ґетевого Фавста з'являється старенька Турбота, яка тимчасово осліплює його. Мені ж турбота, навпаки, відкрила очі моєї пам'яти. Наступне, що я пам'ятаю — як я метушуся в жіночій артистичній кімнаті, відшукуючи в порожніх шафах плахту Грінченкової, що я її там заховала була. Ніхто з хористок не знає, куди вона зникла. Але ось я бачу в коридорі якихось двох добродіїв дрібноміщанського вигляду, навантажених українським вбранням, поверх якого лежить моя плахта. Хористки пояснюють мені, що ці суб'єкти давали їм українські костюми "напрокат", а тепер забрали їх.

— Вибачте, панове, — звертаюсь я до них. — Це ж моя плахта у вас! Прошу вас віддати її мені!

— Еге! — сміються вони, переморгуючись, — а хто ж нам віддасть нашу, що пропала? Ми своєї не знайшли, то вашу забрали! От і все!

Що ж його робити! Хто ж узяв їхню плахту?! За кого ж це я мушу тепер заплатити своєю?

— Та, мабуть, ніхто й не брав ніякої плахти, — каже мені альт Ілліна, літня вже й солідна пані, — але хто ж зможе заставити їх віддати вашу плахту? Ви ж бачите, що це за типи!

Український Робітничий Союз

Братська, допомогово-обезпеченева організація в Америці та Канаді

Організована в 1910 році, інкорпорована в 1911 р. Має понад 23,000 членів і понад $ 6,000,000.00 майна. Має найкращого рода найновіші поліси забезпечення на дожиття і на посмертне. Виплачує річні дивіденди. Помагає бідним, хворим і нездібним до праці членам. Помагає матеріяльно незаможним українським студентам у вищих школах. Помагає свому українському народові морально та матеріяльно в його стремлінні визволитись з чужого поневолення і здобути самостійну, соборну, демократичну Україну. Видає свій, демократичного напрямку часопис "Нарадна Воля" українською та англійською мовами.

Головний осідок У. Р. Союзу:

440 Wyoming Avenue, Scranton, Pa., U.S.A.

Телефон:

DImond 2-0937.

У вестибюлі я зустріла Гулака. Розповідаю йому про випадок із Настиною плахтою. Р

— Не турбуйтесь, голубонько! Заспокійтеся! Я в Києві зараз же куплю для Насті найкращу плахту, яку знайду на Подолі. Віддам їй і розкажу, що трапилось, а до вас наступної неділі приїду, привезу рахунок і тоді поквитаємось. Згода?

— Ви добрий друг, Якове Петровичу, спасибі вам! Але що ж мені робити з плахтою Кричевського? Як віддати йому його плахту?

— Е, для Кричевського ця плахта "крупний пустяк", як каже Саксаганський. Та й шукайте вітра в полі! Він давно вже пішов на бенкет, влаштований комітетом усім нашим "ноблям і ґран-сеньйорам"!

— ✽ —

Другого дня ми всі пізно встали. І Микола Віталієвич, і господар наш зараз же після снідання попрощалися з нами й кудись пішли. Лисенко мав ще залишитись у Полтаві, а ми з Галею почали вкладатися, щоб десь пополудні рушити назад до Києва.

За обідом сиділи самі жінки.

Раніше я кілька раз зустрічався з Лесею Косач у Києві. Ні разу не довелося мені чути так, як тепер, дружніх розмов цієї тихої, захованої в собі жінки. Яка вона відмінна від своєї матері — Олени Пчілки! Ні тої твердої самовпевнености, ні владности. Вона ніби ховається, затушковується. Тепер же вона ніби розгорнулась, розцвіла й говорила вільно, не ховаючись.

Розмови були присвячені вчорашньому святу.

— Я певна, що факт, — говорила пані Єфіменко, — не суть, а саме факт промови вашої мами українською мовою увійде колись в історію України. Козир-жінка! Нон-конформістка!

— А що це таке?

— А це термін, що виник в Англії, ще в 1662 році. Це — право громадянина сказати "Ні!" там, де він не згоден. В Англії цей нон-конформізм існує як право, а у нас — як "безправіє" чи "беззаконіє", за прояв якого позбавляють свободи. Тому я й кажу, що ваша мама — герой! Її виступ викликав овації всієї публіки.

— Що ж, — відповіла Леся, — там, де думка й слово зчавлені насильством, там жага звільнення народжує захоплення й запал протесту.

Я задумалась. Так. Захоплення й запал протесту!.. Мимохіть згадалось, як минулого року ставили в Києві "Вільгельма Телля". Пригадався той екстаз, ті овації, подібні до вчорашніх, коли публіка підхоплювалась із місць і бурею оплесків реагувала на монологи й репліки артистів. Вона знаходила в їх словах великі думки й переживання, повні протесту проти тиранії, виливала запал свого протесту оплесками. . .

— Що це ви так замислились, панночко? — раптом звернулась до мене пані Єфіменко, — про що ви думаєте? Скажіть!

Я на хвилинку розгубилась. Що я можу сказати в двох словах?

"Нє рибацкій парус малий — кораблі мнє снятся!" — процитувала я з Нєкрасова.

— Браво! — стиха озвалася Леся, — тільки мама моя зараз би вас добре пробрала, що ви цитату

вибрали не з українського поета. — І вона всміхнулась.

— Я побачила по очах, що у вас думки не буденні, — серйозно промовила пані Єфіменко.

— Тільки не давайте "угашати" свого духа, — додала Леся, — моя вам порада!

На прощання мені так хотілось подякувати цим двом жінкам, що стали мені такими близькими своїми розмовами. Хотілось кинутись, обняти, поцілувати й запевнити, що ми, молодь, розуміємо їх, високо цінимо; що ми таки будемо боротись і в боротьбі не піддамося. Але внутрішній голос здушив ці емоції: мої поцілунки й признання цим, такого високого духу жінкам, непотрібні: що я для них? Ніщо!

Я чемно подякувала їм за приємне товариство й сердешно попрощалась, далеко заховавши глибші переживання.

На залізничну станцію ми приїхали зарання. Там ішло прощання хористів з чотирома товаришами, що їхали до Харкова — вступати до ветиринарного інституту. Прощання було довге й досить сумне — особливо для Гулака, який турбувався за долю хору.

Підходив потяг. Ми вийшли на перон і почали остаточно прощатись.

— Гей, хлопці! — звернувся Гулак, — заспіваймо востаннє! Публіки, крім нас, тут немає! — і він, вхопивши мою й Галіну валізки, поміг нам піднятись у вагон, підспівуючи:

Поливайте доріженку, щоб не курилася!
Гей, гей, щоб не курилася!
Розважайте Марусеньку, щоб не журилася!

Потяг поволі рушив, а поруч із ним ще довго бігли чотири хористи, простягаючи до нас руки і махаючи на прощання шапками.

Олександер ДОВЖЕНКО

ПОЕМА ПРО МОРЕ

(Продовження)

— Тому, що батька часто ранили, — говорить Марія, несучи тарілки до стола.

— Звичайно! Через поранення я не добрав три ордени. Ранять тебе — і в госпіталь: геть з очей, із серця вон... "А в степу глухо-ой умирал ямщик..."

Кравчина бачить уже свій дім і сяє від радости, немов би дім стоїть уже готовий, лишилися дрібні доробки.

На дорозі зупиняється машина Зарудного.

— Привіт!

— Привіт!

— З новосіллям! Можна до вас?

— Милости просим! — весело одказує Кравчина. — Заходьте через кабінет прямо до їдальні!

— Здрастуйте! Чудове місце...

— Сідайте, — запрошує Марія.

— Краса яка... ай-яй-яй...

— Правда? Вікнами на море. Душа не нарадується. — Марія щаслива і разом з тим трохи стурбована: чогось же та треба Зарудному?

— На Каховку поїдеш, — спокійно й діловито звертається Зарудний до Кравчини. — Всі самоскиди з двох областей туди зараз женем.

Кравчина: — Дніпро пересипати?

Зарудний: — Так.

Марія: — А хата?

Зарудний: — Добудуємо самі. Стару тільки завтра ламайте. Два дні даю і — марш... Допобачення!

Кравчина: — Чекай! Хоч чарку ж випий у новій хаті! (Наливає по чарці).

Зарудний: — Ну... За що ж?..

Марія: — Еге! За стару хату, за нову чи за дорогу?

Кравчина: — За те, щоб тут було гаразд! (Кладе руку на серце. В очах — готовість до всього хорошого). Завжди щоб чисто і той... і свободно.

Зарудний: — Дай, Боже! Я пішов.

Хлопчик на крокввах: — Он! Ще їдуть!

Марія: — Людей понаїхало...

Зарудний: — Признаюсь, сам покликав.

Через будову в напрямку старого села промчав "ЗІМ" Сави Андрійовича. Цей "ЗІМ", як він часом каже, сміючись з самого себе, йому "всучили в районі по рознарядці". Він довго сердився і спочатку навіть соромився їздити, аж поки не звик і не перестав прислухатись до зауважень і анекдотів з цього приводу.

У нього сьогодні зустріч з гостями, яких він сам запросив з усіх кінців Радянського Союзу. Всім їм були розіслані листи від імені батьків, братів, сестер, від родичів.

З'їхалося на цей раз до села так багато, як не з'їжджалося ніколи. Приїхало багато таких, що не були вдома років по двадцять і більше і фактично чи не вперше бачать один одного. Всі трохи схвильовані, деякі знайомляться наново, дивуються один з одного, з мінливості видимого світу і невблаганної швидкости часу.

Одна з приїжджих жінок — заступник міністра чи то хемічної, чи то якоїсь іншої промисловости. Це дуже розумна і освічена жінка, інакше її, звичайно, на таку високу посаду нізащо б не призначили. З другого ж боку, — в силу свого характеру взагалі і, особливо, в останній час, — вона якось утратила безпосередність і схильність до звичайного поводження. Через це, приїхавши в рідне село на "ЗІМ-і", вона й тримається відповідно. Крім того, від довгого напруження розумових сил і широти охоплення складних предметів у неї з'явилась короткозорість, внаслідок чого подруг свого босоногого дитинства вона майже не впізнає. Але всі її подруги — жінки теж дуже розумні на своїх незначних посадах у колгоспі — впізнали її зразу по машині, що стояла на подвір'ї старенької хати начебто для навмисного, хоч і дуже зворушливого, контрасту. Так, впізнали вони її і образились.

Навколо "ЗІМ-а" на звичайній віддалі вовтузяться хлопчаки, виявляючи по відношенню до машини

деякі недозволені дії, які краще, звичайно, не описувати і не показувати в картині, аби цим прикладом не пошкодити справі автомобілізму. В одного хлопчика — з півдесятка рибок на шнурку, а в другого — одна, але більша.

— Дядьку, загудіть! Дядьку!..

— Ідіть під три чорти, не дратуйте мене! — озивається водій машини, відпочиваючи після автопробігу в затінку.

Собака Султан мовчить, поїдаючи щось разом з півнем і курми з перевернутої німецької каски.

— Загудіть, дядьку! — просять юні рибалки.

І от один з них, намагаючись, треба думати, кинути твердий предмет у своє зображення у блискучій зімовській фарі, несподівано влучає в тітку заступника міністра цієї промисловости Степаниду, яка раптово з'явилась з сіней.

— Куди ти кидаєш, бодай тебе об землю кинуло! А-а, байстрюк поганий, уже палки кидає!

Тітка заступника така ображена, що навіть Султан і півень починають реагувати на її крики. Хлопчаки тікають хто куди. Сама ж заступниця стоїть на площі і слухає розповідь капітана далекого плавання Данила Реви про арктичну навігацію. Поруч з капітаном — інший, уже річковий, капітан Андрій Притуляк з маленькою гарною донечкою на руках, а в донечки у руках — лялька, неначе портретик її в мініятюрі.

Тут же неподалік три колгоспниці тихенько осуджують заступника міністра:

— Подумаєш, цяця, — ще відвертається!

— Еге! Думає, що вже як "ЗІМ" і павутинки... А вчилась як, пам'ятаєш? Гірше за нас вчилась...

Їм, звичайно, і на думку не спадає, що заступник міністра з невідомих причин почуває себе трохи ніяково перед ними і навіть соромиться; вони сприймають це, як її гордість і зарозумілість, і самі теж почувають якусь ніяковість, змішану з образою і навіть заздрістю.

Підходить стара колгоспниця Христя Глібова.

— Ой, яке наше село стало пишне та веселе! — Христя з цікавістю вдивляється в обличчя гостей. — Вже хоч достатку й чортма, так люди зате ай-яй-яй!.. як мак процвітають... Здрастуйте!

— Здрастуйте, тітко Христино!

— Доброго здоров'я!

— Дайте я подивлюсь на вас та полюбуюсь, а то все прощаємось, та проводжаємо, та плачемо, — бо ніхто вже не повертається! Як згадаю життя — одні прощання. Чи вже нема нам радощів дома? Чи земля набридла?

— Ні, не набридла нам земля.

— Брешете! Та все полковники, та генерали, та інтеліґе-е-ентні всі один в один. Уже Брикун Харко, нащо дурний, і той... Не бачили Брикуна?..

Ось і Брикун якраз виходить з похилої хати. Одяг, постать, хода, — достойність: не впізнати колишнього першого ябедника і склочника колгоспу. Двадцять років не видно було тут Брика. Спочатку чутка пішла, що його за щось нібито несправедливо заарештовано, потім час узяв своє, і думати про нього перестали.

— Дивіться, Брикун об'явився!

— Що ви кажете? Де?!

— Ось, іде! А казали: заарештований.

— Брикун?

— Харко... Ох, і важна фігура!

— Ліквідували його установу, як непотрібну, де він трубив попустому двадцять років.

— Сказитися, — діяч!

Сміються.

До мене підходить друг мого дитинства Григорій Безверхий, архітектор, брат художника Федора Безверхого, що страждає задишкою. Подібно до брата, він любить рідне село, любить потихеньку і старі церкви і хати, але творчість його присвячена головним чином проблемам столиці, притому не звичайним будинкам, призначеним для проживання людей, а спорудам, які не будуються, а "воздвигаються". Його покликання — пантеони, павільйони, палаци культури, урядові санаторії з безліччю колон, пілястрів і клясичних урн, які він щедро розставляв де треба і не треба, поки не досяг лауреатських висот. Крім урн, у спорудженні яких він далеко перевершив усіх клясиків зодчества, він збагатив архітектуру пишних під'їздів велетенськими кулями з полірованого граніту та покритими швидкісним цементом сходами, які легко й дуже швидко виказують своє цегляне походження. У створенні сходів фантазія його бездонна. Він творить їх навіть на рівних місцях, щоб людям, очевидно, було куди підніматися.

Останнім часом він створив проєкт колгоспного клюбу для рідного села. І хоч клюб у проєкті був пишно названий палацом культури, він несподівано викликав обурення Зарудного і майже всього правління колгоспу, про що стане відомо трохи пізніше. Зараз же мій друг схвильований і зворушений зустріччю зі мною так само, як і я.

— Здрастуйте!

— Привіт! З приїздом.

— Уявити собі не можете... Тобто, ніколи в житті... Ай-яй-яй!..

— Я теж. Розумію...

— Як багато нас, дивіться.

— І які різні всі! Вся країна, як у дзеркалі, — величезний шлях!

— Як далеко пішли ми... Я ніколи не думав...

— Так. Я приголомшений. Наче я народився або воскрес...

— Летить життя!

— Так. І радісно, і жаль, і навіть соромно, га?

— Розумію. Забули. Не можна так забувати! Не можна...

До нас підходить генерал Порохня. Він у такому ж стані, як і ми.

— Юрію Григоровичу, привіт! Впізнаєте?

— Звичайно.

— Ваш учень. Читав про вас, будинки ваші бачив, ваші картини...

— Мовчіть, — заплачемо.

Потискаємо один одному руки. Любим один одного, — щасливі, просвітлені й сумні.

— Скажіть мені, сусіди, гості дорогі... — Жінка підходить стара з незвичайним виразом суворого обличчя. — Десять років день і ніч прошу: скажи

мені, сонце ясне, і ви скажіть, зорі золоті, — чи стоїть і досі мій менший син Іван на майдані в Берліні?

— Так! — відповідають військові. — Стоїть на майдані ваш син!

— З мечем в одній руці, з дитятком у другій коло серця?

— Стоїть, мамо, з мечем.

— Глядіть, щоб стояв. Не упускав дитя і меч.

Степаниду Воронцову знає вся округа. Семеро її синів загинуло у війні. Не витримав, помутився розум матері, і коли їй одного разу Іванова вдова показала журнал "Огонек" з кольоровою фотографією пам'ятника загиблим воїнам у Берліні, вона, приголомшена схожістю статуї з Іваном, вже не розставалася з журналом.

— Ось він, бачите? — Вона простягає гостям бронзовий образ свого сина.

Під'їжджає Зарудний з районного центра, де його затримали, прикро вразивши різними непогодженими інструкціями. Він почуває, що спізнився і до призначеної зустрічі з гостями, і на будову села на горі. І тому, коли він почне зараз говорити про свою радість, не треба думати, що ця радість засяє раптом на його суворому, не багатому мімічними відтінками обличчі. Голос його також залишиться рівним. Він може показатись наполовину нібито відсутнім: у нього вся душа на будові.

— Дуже радий побачити вас хоч раз усіх вкупі дома! Здрастуйте! — Сава Андрійович вже йде серед гостей, вдивляючись в обличчя, потискаючи руки: — Дуже радий! Дуже приємно і радісно бачити, що так багато розумних і добрих людей дав державі наш колгосп... О!.. Кого я бачу?! Рева?

— Я, Саво Андрійовичу. Привіт!

— З Льодовитого океану?

— Так точно. Дивлюсь навколо, і все сниться мені...

— А се?.. І ви завітали?..

— Здрастуйте...

— Ой, гаразд! Ви тільки подивіться на картину! —Широким рухом Зарудний запрошує мене помилуватися цією справді незвичайною картиною.

— Сто дев'яносто вчителів, агрономів, лікарів, інженерів, офіцерів! Шість полковників, тільки живих: полковник Сокиренко, Бондаренко, Дорошенко, Демиденко.

— Я!

— Білокінь!

— Я!

—Полковник Чуб! Капітан Льодовитого океану Рева! Генерал Порохня!

— Я!

— Генерал Голубенко!

— Я!

— Генерал армії Федорченко!.. Здрастуйте, здрастуйте, здрастуйте. Може, кому-небудь, особливо після столиці, не дуже весело бачити нас. Сьогодні ми нічим не можемо похвастати, крім хіба засухи та пилюки. Не мільйонери. Немає серед нас ні депутатів, ні знаменитостей колгоспних ланів. Не вийшло якось у нас ні геройство, ні депутатство. Людей бракує. Одні виросли і, розпостерши крила, розлетілись по високих державних постах, інші — без крил розлізлись, треба й не треба, до лихої матері хто куди, де більше асфальту, електрики, і вже звідти критикують нас і навчають сіяти й орати...

— Саво Андрійовичу...

— Не заважай. Я промову цю давно готував. Так... Хай моя промова не зовсім буде правильна в чомусь, — неважно. Важно, товариші, головне. А головне... — Тут голос Зарудного затремтів з відчуття незвичайности того, що всі, звичайно, знають, але про що йому хочеться особисто сказати тим, що зібралися: — Буде, товариші, море. Так! Буде море, і наше село піде навіки під воду. Ось тут де родились наші предки й ми з вами, де ми росли, любили, плакали й веселились, буде морське дно. Де матері наші ще дівчатами колись складали пісні... так... буде дно морське. Художники, звичайно, могли б для музеїв написати сьогодні хоч би сто картин — села старі, ветхі греблі. Так нема художників... нема... Щоб бачили колись, при комунізмі, люди на картинах морське наше дно. Що створилось воно не в якусь там силурійську еру, що це наше робітничо-селянське людське море. І я подумав: якщо вже невистачило в них сумління чи розуму, чи що інше скувало їх убогі душі, — давай викличу живих. Тоді я попросив написати вам листи.

— Спасибі, Саво Андрійовичу, — почулися голоси.

— Дозвольте! В чім, власне, діло? — Харитон Брикун явно незадоволений. — Для чого мене, наприклад, викликали? Профіль моєї роботи, як сказати... Я... я... я не художник, я — спеціяліст по холодильниках.

— Не перебивайте!

— Тихо!

У Сави Андріовича і Брикуна стара взаємна неприязнь, простіше кажучи, вони колись люто ненавиділи один одного. І, звичайно, голові не хотілось би сьогодні бачити Брикуна. І це відчувається в його словах.

— Так... Не тільки орли-соколи злетілись до нас. Прилетіли й дрібніші пташки — заготкурочка, заготкачечка, райгусак, райкарась, промцибуля, облсметана. Прибули й такі, сатана б їх душу забрав, що, покинувши землю, чверть століття коптіли десь у канцеляріях або бігали, як приблудні пси, за чужими возами. Навіть у тих, уявіть, мізерних натурах заговорило щось... Повторюю, я дуже щасливий.

При цьому Сава Андрійович ні разу не подивився в бік Брикуна, від чого спеціяліст по холодильниках починає помітно гарячитися.

— Ні, вже ви дозвольте! Я хочу, перш за все, знати суть справи. А всі ці дрібні пташки і приблудні пси тут ні до чого...

Пронирливий і тонкий Брикун відразу догадується, що камінчик кинуто в його город, тим паче, що при згадці про приблудних псів більшість людей обернулась у його бік. Це дуже вкололо його гордість:

— Якщо, згідно інструкції, дане село йде на дно моря, воно піде незалежно від приїзду всіх тут при-

сутніх або неприїзду їх, це поперше. Подруге, навіщо мене особисто викликали?

— Попрощатися з хатою. Приступаємо чистити дно морське від будівель. Все зноситься: хати, садки — все. Значить, в кого є щось отут, — не дивлячись на Брикуна, Сава Андрійович кладе свою квадратну долоню на груди, — будь ласка. У кого — холодильник, пробачте і йдіть собі, щоб мої очі вас не бачили...

Батько генерала Федорченка Максим Тарасович — людина незвичайна, і кожен, навіть Сава Андрійович, завжди підходить до нього з деякою оглядкою і обережністю. Гордости неймовірної, важкий, непримиренний і завжди чим-небудь невдоволений. Ніколи не вгадаєш, куди поведе його думка за хвилину. Якби не син, генерал армії, і не поважний вік, невідомо, що б мав він за свій язик. Йому вісімдесять п'ять років, але він применшує свої літа, не бажаючи розлучитись з давньою репутацією кращого тесляра району. Він спадковий тесляр. Теслярем був його батько, дід і прадід Лук'ян, що побудував колись у Запорізькій Січі церкву на диво всьому запорізькому кошу. По натурі він не робітник, а воїн, але велика судьба воїна випала тільки старшому з шести його синів, генералу армії Гнатові, з яким у нього теж свої рахунки. Трьох молодших синів він утратив на війні. Двоє були солдатами, один — офіцер. Старший бригадир теслярів сьогодні в поганому настрої. Йому не подобається нове село і палац культури, який він будує, не перестаючи лаяти свою роботу. Він зараз появиться в картині з блискучою замашною сокирою; так з сокирою картину і закінчить.

— Максиме Тарасовичу, здрастуйте! — Привітно, наскільки дозволяє знання такту, голова колгоспу підходить до палацу культури.

Старий грізно хмуриться і теж любується сином.

— Нечистий їх візьми з їх плянами! Що це за село!?

— А чим же погане?

— Хто розпорядився будувати хати в ряд по шнурку? Хати, струнко! Равнєніє на бюрократа!

— Ну, перестаньте. Годі. Що ви? Це "Головсільбуд" плян спустив.

— А я плювать... Давайте мені інший "Головсільбуд"! Я не хочу будувати села по шнуру.

— Чому?

— Тому що я майстер. Зрозумів? І мені майже сто років...

— Яке? Це ж звичайне село.

— Ні, не звичайне! Це нове село, на березі нового моря. Але чого в ньому невистачає, зразуміти не можу. Почуваю, що роблю не те.

— Тобто як — не те? Село як село.

— Вигляду немає. Нової якости... Зрозумів?

— Що робити? Не можу ж я привести сюди Академію архітектури!

— А ти привези! Хай хоч раз влаштує засідання ось тут на кроквах.

— Еге! Хай би глянула хоч раз на степи з висоти.

— Так, так! І побудувала б для прикладу десятків три будинків, гарних і різних, щоб я міг вибирати. Є фантазія?! Чи нема фантазії, а є інструкція?!.. Академіки... Чому в столицях можна золотити куполи і хрести? А церкву, що збудував мій дід — кращий майстер Запоріжжя! — знищили. Як я жалкую, що Бога нема! Появись він хоч на хвилину, ох і покарав би Десницеєю Своєю безбатченків, що знищили труд мого предка! Ні гордости, ні поваги... Ай-яй-яй! Стояла б на березі моря, пройшло б ще триста років, ми б усі померли, згнили к чортам собачим, а люди нові любувались би нашою старовиною наших предків над новим морем... — Старий плюнув у долоню, не покидаючи орудувати сокирою.

— Здорово, батьку! — говорить генерал армії, підходячи до новобудови. Старий Федорченко давно вже помітив, що до нього підходить його син, прославлений, той самий, який давно вже просить його переїхати в столицю. А що робити в столиці? Сидіти, склавши руки, утриманцем? Ні!

— Тату, здрастуйте!

— А-а! Здравія желаєм, ваше превосходильство!

У голосі старика радість, приперчена сарказмом.

— У фронт стать по правилам уставу!

Підкоряючись старим, очевидно, давно відомим батьківським жартам, генерал Федорченко виструнчується і козиряє старому батькові, що сидить на кроквах, виблискуючи сокирою. На якусь секунду ми бачимо його в повній парадній формі з вісімнадцятьма орденами, а на очах — майже сльози, так глибоко схвилював його в цю мить старий, так він пишається ним і так зворушений силою його нездоланого духу.

Старий вдає, що не чув привітання, і починає в сотий раз виказувати свої незадоволення.

Потім він встромляє сокиру в крокву, злізає на землю і дає синові себе обійняти.

Він висох, звичайно, поменшав, став помітно нижчий за сина. Це його розстроює; засмучує його також те, що син одягнений не так, як хотілось би.

— Щось давно ми з тобою не бачились.

— Давно, батьку... Я дуже щасливий, що ви ще сердитесь...

— Серджусь потроху, слава Богу. Тут мертвого розсердять... А ти чого це форму не вдягнув? Показався б народу. Чи вже в село, так і без форми? Теж... А то ще буває, що приїздять та в одних трусах по вулиці ходять... Тьху... Стид і срам...

Старий підходить до привезеного з плавнів старого вербового пня, на якому він звик відпочивать під час перерви. На пні вже встиг розташуватись Алік. Навіть не глянувши, старий збиває Аліка з пенька влучним ляпасом по потилиці, від чого Алік на хвилину чмуріє. Се його перший удар. Старий сідає на пень.

— Ну, добре, що приїхав. Уже, я думав, не побачу... Мати пла-кала до самої смерти.

— Але чому ж ви не приїхали до мене, батьку?

— А, дурниці... Твій хлопчик?

— Так. Це Алік.

— Як?

— Алік.

— Тю!.. (До Аліка) Іди сюди. Іди, не бійся, ду-

рачок... Соромиться... Подай діду води. Води подай! Стирчиш, дурноголовець...

— Якої? Де вона?

— Гнате, подай мені води.

Генерал подає батькові воду.

— Спасибі... Вчиться хоч?

— А-а... — Федорченко махнув рукою із звичайною досадою.

— Ти чому погано вчишся?

— Тому... — Алік нахмурився.

— Чому?

— Не всім же добре вчитися. Треба ж комусь і погано.

— Он як...

— Математика не виходить.

— Не виходить? А ти рішай задачі.

— Вони не рішаються.

— А ким же ти будеш, коли виростеш?

— Буду співати в опері.

— Як?

— Басом. У мене був альт, а зараз бас пробивається.

— Хе!..

— А може, буду прокурором чи суддею.

— Хто тобі сказав?

— Мамка.

— А чому ти будеш суддею? На якій підставі?

— Там не треба математики.

— А що ж там треба?

— Злочинці.

— Які злочинці?

— Різні, яких я буду судити.

— Так. Судити збираєшся. А на якій підставі ти хочеш судити людей? На тій, що в тебе немає здібностей?

— Там є статті. І треба відчувати, кому яку.

— Так... суддя. А в теслярі до мене не хочеш?

— Ні.

— Чому?

— Папка генерал. Як я буду теслярем?

— А як татко накаже?

— Не хочу.

— Чому?

— Тут скучно. І це робота фізична.

— Тому ти хочеш людей судити?

— Так.

— Ану подай мені палку...

Алік зникає за порогом хати, очевидно, шукаючи палку.

Повертаємось ще раз до старої хати. Звичайно, старому її жаль, і з цим проклятим жалем він мовчки бореться вже третій рік, і злиться, і досадує.

У нього навіть характер зіпсувався. Це ж не міська квартира — узяв чемодан і був такий. Це оселя. Це досить міцна ще хата, яку ми все ж таки зруйнуємо зараз, тому що час прийшов так зробити. Ми ввітремо її глинобитні стіни в землю веселим бульдозером, і стане раптом так, немовби й не було її ніколи на землі, і не народжувався ніхто в ній, не радів, не вмирав.

Ось вона стоїть, біла, чиста. Надворі літня ніч. Хлів також білий, з широкою смугою вохри знизу. На білій стіні — червоний перець, золоті початки кукурудзи й пучки старих лікарських трав.

Пес Пірат і кури поїдають їжу з німецьких касок.

Серед двору висока стара груша. Під грушею стіл і підвішена до гілки дитяча колиска. Далі — город, луки, озера в комишах, а за озерами в мареві Дніпро. І над усім блакитне небо. Ні хмаринки. Тут пройшло життя чотирьох, якщо не п'яти, поколінь Федорченків.

— Так. Ось дерево, яке ти любив. — Старий Федорченко підходить з сином до груші. Він уже здається іншим. Зникла войовничість і непримиренність. Йому сумно на старому дворі.

— Я вже тут вирубав, дивись — черешні, абрикоси, осокори, але грушу залишив до твого приїзду. Рубай сам. На... — Старий простягає синові сокиру. Генерал бере сокиру. Як приховати хвилювання? Зрубати дерево... (Далі на стор. 29-ій)

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Друге поправлене видання

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого формату (10 x 7 цалів, більший від читанок), має гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. **Ціна — $1.20.**

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

Друге поширене видання

читанка для 2-ї кляси, 108 сторінок. **Ціна — $1.10.**

3. П. Волиняк

КИЇВ

читанка для 3-ої кл., 112 стор. **Ціна — $1.25.**

4. П. Волиняк

ЛАНИ

Друге поширене видання

читанки для 4-ої кл. — 116 стор. — Ціна — $ 1.25.

5. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ої кляси, сторінок 112. **Ціна — $1.25..**

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 відсотків (залежно від кількости примірників і способу розрахунку).

М. МІЛЛЕР

Поганські боги в Україні

2. Кам'яні та інші ідоли.

У першій статті*) ми писали про знаменитого Збручанського ідола. Звичайно, у слов'ян було багато ідолів: і великі, громадського, племінного значення, були й родинні божки. Майже всі вони робилися з дерева, і про дерев'яних ідолів у слов'ян маємо чимало відомостей. З дерева був зроблений Святовит у Ретрі та інші боги в Арконі. Про дерев'яних ідолів у русів докладно пише арабський письменник Ібн-Фадлан (922 р.) Наш літопис під роком 980 сповіщає: "Постави (Володимир) кумири на холму... Перуна деревяна... і Хьрса Дажьбога і Стрибога і Симарьгла і Мокошь". Коли кияни хотіли принести в жертву своїм богам сина варяга, то той їм сказав: "Не суть бозі, но древо... суть делані руками в дереві сокирою і ножем". Звичайно, дерев'яні ідоли не могли дійти до нас і мені відомий лише єдиний випадок знахідки дерев'яного ідола в торфі, у Росії, але той ідол, дуже примітивний, очевидно давній і фінський. З дерева робилися не тільки великі, громадські або племінні ідоли, але й маленькі хатні божки, що правили за предків і оборонців родини. Цей бог-предок господаря родини в українських слов'ян називався Цур, і, треба думати, що від цього пня походять і такі слова як "цурка", "цурпалка". Саме таких богів, у формі цурпалок, описує і Ібн-Фадлан.

Проте, з накопиченого вже чималого матеріялу, бачимо, що великі статуї богів у давній Україні, робилися і з каменю, а дрібні божки — з металю та з глини. Характерно, що всі відомі досі кам'яні ідоли, зроблено "в дерев'яній техніці", не властивій каменю і перенесеній на нього з дерева. Звичайно вони мають вигляд дерев'яного стовпа, обтесаного сокирою з чотирьох боків і на цих площах пороблено зображення в плаській техніці, ніби вирізувано ножем.

З великих кам'яних ідолів в Україні, крім Збручанського, відомі ще такі: проф. П. Курінний, у своїй праці про Збручанського ідола, наводить відомості галицького археолога 19 ст. Богдана Януша про те, що "в році 1875 коло Гусятина, на Поділлі російському, було відкрито і знищено слуп, подібний до Збручанського. Третій виловлено в річці біля с. Лопушні, пов. Рогатинського. Постать та... начебто мала чотири ноги і чотири обличчя, викуті пластично. Місцевий парох звелів його, як пам'ятку поганську, переробити на хреста. Цей хрест і досі можна оглядати в селі. Він і досі зберігає підставку, на якій викуто чотири ноги". (1)

Б. Рибаков пише: "Недалеко від Гусятина, де знайдено цього ідола (Збручанського), було виявлено рештки велетенської кам'яної статуї; по її ногах колосальної довжини (4,64 мтр.) можна уявляти собі величезні розміри всієї статуї" (2).

На жаль, жоден з наведених авторів не подає ніяких дальших відомостей, з яких можна було би більше дізнатися про знахідку другого ідола біля Гусятина, але треба думати, що і в Януша і в Рибакова мова йде про ту ж саму знахідку.

Більше подробиць знаємо про знахідки останніх років. Інститут Археології Академії Аадук УРСР у Києві одержав вістку про те, що в с. Іванківцях, Ново-Ушицького району, Кам'янець-Подільської области є дві кам'яні фігури. Дальшим дослідженням, переведеним у 1951 р., було виявлено таке: село Іванківці розташоване на лівому березі Дністра, за 3 клм. від ріки, на схилах балки, по якій протікає потічок Батіжок, що впадає у Дністер. Кам'яні фігури знаходяться на північно-західній околиці села, на городах колгоспників.

Іванківський ідол І.

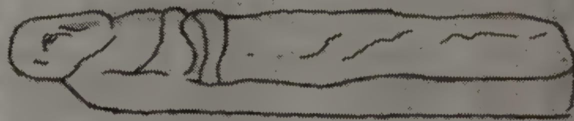

Іванківський ідол 2.

Перша з цих фігур, що ще стоїть похилена, вкопана в землю, являє собою чотиригранчастий стовп з місцевого вапняку, височиною 1,8 мтр., з боками 37 — 40 см. Оскільки статуя простояла на повітрі біля 1000 років її поверхня вивітрилася і значно пошкоджена. За звідомленням В. Довженка, що переводив попереднє дослідження, "на по-

верхні стовпа і посередині є опуклини і заглиблення явно штучного походження, очевидно сліди якихось попередніх зображень, поруйнованих від часу та діями атмосферних явищ. За оповіданнями старих людей, на площинах стовпа було помітно колись якісь знаки та фігури... на верху стовпа, обробленого у формі голови, збереглося зображення трьох облич, з трьох боків. Зображення облич зроблено поглибленням. З четвертого боку — обличчя немає". В. Довженко пише, що на цій стороні є якісь незрозумілі нерівності і що, імовірно, тут також було обличчя, зроблене лише не поглибленням, а рельєфом. Таке припущення нам здається неймовірним і думаємо, що четверта сторона могла бути взагалі не обробленою.

Друга фігура, з того ж каменю-вапняку, являє собою плаху довжиною 2,35 мтр., завширшки 0,52 см. і завгрубшки 0,38 см. Горішня частина грубо оброблена у формі людської голови. Збереглося зображення вусів та бороди, або великого підборіддя. На грудях — складені руки, помітно складки одягу. Ніг не позначено. (3).

Восени того ж 1951 р. на місця знахідок виїхала експедиція Інституту Археології з Києва, яка перевела розвідку місцевости, що на ньому було знайдено пам'ятки. Крім вищеописаних двох ідолів, експедиція виявила залишки й третього. Ця фігура кілька років тому, була розбита селянами і закопана в землю. Експедиція відкопала кілька уламків, які більш-менш повністю складаються в одну цілість. Статую зроблено з того ж місцевого вапняку, що й попередні. Статуя мала біля 3-ох метрів височини і, своїм виглядом, наближається до першої, являючи собою чотиригранчастий стовп, що вгорі має скульптурне зображення людської голови. Ясно позначено очі, ніс, рот, підборіддя, вуха й волосся. На площинах стовпа немає зображень, ні рук, ні ніг, ні взагалі будь-яких подробиць. Поверхня стовпа дуже пошкоджена від часу.

Експедиція Інституту Археології поробила кілька незначних, розвідкових розкопів біля місць знахідок кам'яних фігур, які довели, що в цих місцях колись було селище з культурою полів поховань Черняхівського типу (3-4 ст., н. д.). Разом з тим голова експедиції М. Брайчевський говорить про знахідки в тих розкопках і уламків кераміки 6-8 ст., але до якої культури належить та кераміка — не пише. Шляхом неймовірних припущень та порівнянь, Брайчевський робить висновки, що культура полів поховань належить антам, які були слов'янами, що знайдені ідоли відносяться до половини першого тисячоліття нашої доби, і що розвідковими розкопами він відкрив біля ідолів залишки святилищ. Усі його висновки не обґрунтовані і мають ясно виявлений політичний, а не науковий характер. (4).

Звичайно, остаточне вирішення всіх питань, пов'язаних з Іванківськими ідолами, залежить від дальших розкопів, проте і за наявними даними далеко правдивіше припустити, що ідоли не мають жодного зв'язку з селищем часів полів поховань, а належали слов'янам 9-10 ст. ст., що мали тут своє жертовище в ті часи, як залишки давнього селища вже були вкриті землею. Залишків слов'янського селища треба шукати десь на терені села Іванківці.

Знахідки вищеописаних ідолів, у зв'язку з ідолом Збручанським, дають вже основи для деяких узагальнень. Бачимо, що майже всі давньо-українські, принаймні кам'яні, ідоли робилися у вигляді великого (до 3-ох мтр.) стовпа чотиригранчастого, квадратового в поземному перекрої. Горішня частина стовпа оброблялася у вигляді людської голови. Облич було чотири, або три. Позатим Іванківські ідоли мають багато простіший і примітивніший вигляд і обробку, порівнянно до Збручанського. Але думаємо, що це пояснюється не різницею між ними в часі, а тим, що Збручанський ідол був очевидно племінним, а Іванківські — місцевого, сільського значення.

Усі кам'яні ідоли в Україні, про які маємо відомості, знайдено між Галичиною, Поділлям та Волинню, в осередку давньої України.

Цікаво також звернути увагу на багато облич в українських ідолів. Цим вони наближаються до західньослов'янських, що також мали по кілька облич. За відомостями німецьких хроністів — Ругевит мав 7 облич, Поревит — 5, Святовит — 4, Триглав — 3. Оскільки мені водомо, ідолів з кількома обличчями у російських слов'ян не було.

Проф. Яр. Пастернак у своїй праці про археологію в Західній Україні, сповіщає, що в Галичині є до 30 кам'яних фігур, але ближчих відомостей за них не подає. (5). Очевидно тут мова про звичайні т. зв. кам'яні баби, що не є ідолами, а лиш подають зображення померлого і пов'язані з культом померлих і вірою в загробне життя.

Останні знахідки ідолів указують на те, що в цьому напрямку може бути ще багато й багато знахідок, котрі дадуть нам можливість повністю реконструювати релігійні уявлення та культи давніх українських слов'ян. Як знаємо з літопису, ідоли звичайно ставилися на річкою, на горбі, а після прийняття християнства їх стягали в воду. У таких умовах, як то бачимо на Збручанському ідолі, кам'яні фігури прекрасно зберігалися. Треба було б перевести обслідування Дністра та ще деяких рік, у підходящих місцях, спеціяльною черпалкою.

Крім великих, громадських ідолів, що стояли надворі, відомі й маленькі, хатні ідоли, очевидно родові "цури", оборонці родини і хати. Бронзового маленького ідола було знайдено при похованні невідомого князя в Чернігові, у так званій Чорній Могилі. Поховання відноситься до Х. ст. З князем було покладено на кострище й спалено його зброю і всі речі, потрібні на тому світі. Серед тих речей був і маленький бронзовий ідол, очевидно Цур, предок князя, його оборонець. Ідол у вигляді сидячої людини, яка держить щось у руках. На жаль божок попсутий вогнем і деталів не можна розпізнати.

Надзвичайно цікаві череп'яні фігурки жінок з дитиною на руках, на яких помітні сліди пофарбування, що їх знаходять у містах Київського князівства. Жінки мають складний головний убір і спідницю у формі дзвона. Їх знаходять під час розкопів, у житлових ділянках давнього Києва, у Старому місті, особливо ж на Подолі, на Флорівській горі, на

Кирилівській і на місці давньої Родні (Княжа Гора). Характерно, що ці фігурки знаходять виключно серед решток житла і ніколи не були знайдені в місцях поховання. Один радянський археолог висловив думку, що то були ляльки, але Б. Рибаков переконливо довів, що це — божки. (6). Про це говорить як ритуальна однотипність зображень, так і їхня нетривкість, за якої вони могли стояти десь на божниці, а гратися ними було не можна. Очевидно це були зображення богині хати, родини, жінки, що називалася Берегиня, а пізніше — Рожаниця.

Очевидно релігійне значення мають 4 однакові срібні фігурки танцюючих чоловіків, знайдені у скарбі біля с. Мартинівки на Київщині. У скарбі були також речі візантійського виробу, що датують знахідку 6 ст. Фігурки зображають чоловіка з волоссям до плечей, без бороди і з довгими вусами, з руками, упертими в боки, й ногами, зігнутими в колінах. Найцікавіше у фігурах — сорочка з простим розрізом пазухи і вишиваним передом. Відомий також один дармовіс, теж з Київщини; всередині кільця уміщено фігуру танцюючого чоловіка з такими ж руками вбоки і зігнутими ногами, волосся майже до плеч. Він також убраний у сорочку вишивану на грудях, також з вусами. Аналогічна вишивка є і на зображенні гусляра на бранзолеті XII ст. з Києва. Навіть такий радянсько-російський патріот як Б. Рибаков мусів ствердити, що "така вишивка складає необхідну належність сучасної української і білоруської одежі... для Київщини ця традиція констатується від 6 ст." (7). До цього треба додати, що від того ж часу датується і традиція гоління бороди та довгих вусів в Україні.

Значна кількість маленьких божків з міді та з глини, відома також і з Росії, проте до останніх треба підходити вельми обережно, бо вони в більшості можуть належати фінським племенам.

Радянська влада надає політичного значення археології, у зв'язку з чим на археологію асигнуються величезні кошти. В Україні кожного року переводяться розшуки і розкопи десятками великих і менших експедицій. Основним політичним завданням радянської археології є: поглиблення походження слов'ян у давнину аж до 3-го тисячоліття, до н. д., а разом з тим поширення і в терені прародини слов'ян на Румунію, Австрію та Німеччину. Звичайно, в таких умовах, не можна вірити жодному слову з міркувань та висновків радянських археологів, бо всі вони підлягають різко виявленому політичному диктату. Але для нас найважливішими є ті нові матеріяли та факти, про які вони свідчать, що все більш та більш поповнюють наші знання нашої давньої історії та культури.

Примітки:

1. Проф. П. Курінний, "Святовіт". "Визвольний Шлях", кн. 6, 1954.

2. Б. Рибаков, "Искусство древних славян". История Русского Искусства, т. I, М., 1953.

До теми слов'янських ідолів також:

Н. Лавров, "Религия и церковь". История культуры древней Руси, т. II, М., 1951.

Л. Динрес, "Древние черты в русском народном искусстве". В тому ж виданні.

Б. Рибаков, "Прикладное искусство и скульптура". В тому ж виданні.

3. В. Довженко, "Каменные фигуры у с. Иванковцы на Днестре". Краткие сообщения о докладах и полевых исследованиях Ин-та Ист. Мат. Культ., вып. 48, М., 1952.

4. М. Брайчевський, "Древнославян. святилище у с. Иванковцы на Днестре". К. С. И. И. М. К., 52, М. 1953.

5. Проф. Яр. Пастернак, "Коротка археологія Західньоукраїнських земель". Львів, 1932.

6. Див. прим. 2.

7. Див. пдим. 2.

Василь ДУБРОВСЬКИЙ

Микола Скрипник, як я його бачив

(Фрагмент спогадів)

Передруковуємо з книги 10-ої "Українського збірника" Мюнхенського Інституту для вивчення СРСР спогади проф. В. Дубровського про Миколу Скрипника, надіючись, що вони зацікавлять наших читачів. Спогади передруковуємо без жодних скорочень і змін, тільки трохи виправивши мову.

Редакція

Трагічна смерть Миколи Скрипника, старого більшовика, соратника В. Леніна, ідеолога й організатора першого уряду УРСР, теоретика "ленінської національної політики" в Україні, ініціятора утворення СРСР і автора першої конституції його, непохитного українізатора, активного члена Комінтерну й, нарешті, дійсного члена збільшовизованої в першу чергу його власними зусиллями Академії Наук УРСР (раніше — ВУАН), кинула на його чин і на весь період його урядування в підрадянській Україні трагічну тінь. Твори М. Скрипника після його смерти були вилучені з обігу. Посилання на його думку каралося з не меншою суворістю, ніж прихильне цитування творів акад. М. Грушевського, який був, безсумніву, його політичним противником. Навіть брошура М. Скрипника "Нарис історії пролетарської революції в Україні", яка заслуговує уваги, як документ епохи, стала тепер уже недоступною для дослідників. Пам'ять про М. Скрипника старанно витиралася довгий час усіми засоба-

ми тоталітарної радянської системи із свідомости сучасників. Нащадки напевне будуть уявляти цю фігуру нашої недавньої історії і її чин або за лаконічною неприхильною версією "коротких курсів" ВКП(б) і КП(б)У, або за неперевіреними й неможливими для перевірення леґендами про нього.

Між тим він був настільки небуденною особистістю в історії України новішого часу, що певні зафіксування його думок і чину можуть бути корисними для наступних оглядів доби т. зв. "розстріляного українського відродження" 20-их років цього століття.

Момент переходу більшовиків до непу в Україні застав М. Скрипника на посту Народнього комісара юстиції та Генерального прокурора УРСР, який почав твердою рукою запроваджувати в усій радянській системі УРСР гасло "революційної законности". Сваволя місцевої адміністрації (т. зв. "влада на місцях"), яка приводила раніше часто до трагікомічних випадків і була неприпустимою після ліквідації напівстихійної практики "воєнного комунізму", — тепер укладалася в бюрократичні централізовані рамки установ, що мали діяти тільки згідно з конституцією, постановами ВУЦВК і РНК та за інструкціями наркоматів. Уведення принципів законности дало можливість українському селянству ввійти масово, шляхом виборів депутатів до сільських, волосних і губеріяльних рад, у низові радянські органи й оволодіти ними.

Саме в той час, у грудні 1924 р., відбувався губерніяльний з'їзд робітничих, селянських і червоно армійських депутатів Чернігівщини, на який прибув М. Скрипник, як представник уряду УРСР для того, щоб від імени останнього звітуватися перед депутатами. Засідання з'їзду були відкритими і для публіки була відведена задня частина залі. Сутула, сухопара постать М. Скрипника, з різкими рисами обличчя, довгими незвичайної форми вухами, сивіючими вусами й борідкою, пронизливими чорними очима, по-мефистофельському загнутими догори бровами, жорстоким, скрипучим голосом, — справляли небуденне враження. Відчувалося в постаті голови, рухах довгих кістлявих рук, металевій інтонації й різких висловах — міцну волю до дії, ясний від природи розум і революційний темперамент. Це не була трафаретна промова мітинґових більшовицьких промовців. Заля слухала його з непересічною увагою. Звіт свій, діловий і докладний, помічений цифрами "досягнень", М. Скрипник доповідав російською мовою. Депутатська ж маса була майже поспіль у свитках та кожухах і розмовляла українською мовою. Коли надійшла хвилина запитань доповідачеві декілька голосів з кола депутатів поставили ясне і тверде питання: "Чому представник уряду УРСР складає звітну доповідь російською мовою?" Можна було помітити, що це питання для М. Скрипника було неприємною несподіванкою, тим більше, що така його практика (властива для того часу всім більшовикам в Україні) розбігалася з офіційною проголошеною політикою "українізації", — отже, була явним порушенням "революційної законности". М. Скрипник утратив свій самовпевнений тон, характерний для нього під час доповіді, але мав мужність прилюдно визнати це своє недотягнення. Він пояснив, що ще не встиг, за браком часу, в достатній мірі оволодіти українською мовою, але обіцяв зробити це в найкоротшому часі. При цій нагоді він з притиском пояснив неминучу потребу українізації всіх урядництв УРСР, як основну засаду більшовицької політики в Україні. Відповіді на дальші численні запитання делегатів М. Скрипник давав уже українською мовою, але такою кепською, що вона викликала іронічні усмішки в багатьох присутніх. Отже, одна ущіплива обставина — питання державної мови в УРСР — захитала п'єдестал недосяжної величности "вождя пролетарської революції в Україні".

Наведена картина відслонює зовсім виразно погляд М. Скрипника на українізацію. Для нього, старого більшовика, національне питання існувало, як одне із питань на шляху міжнародньої пролетарської революції, що його треба було розв'язати з користю для революції. Скрипник був тієї думки, що кожний народ має природнє право говорити своєю мовою і що інтерес пролетарської революції вимагає це право узгляднити й оправдані вимоги народів у тому відношенні задовольнити, щоб таким чином приєднати їх до революції. Отже, "українізацію" розглядав Скрипник не як самоціль, а як етап на шляху до комунізму. Справа "українізації", це була для нього справа зручнішої тактики для досягнення інтернаціональної мети своєї партії.

З пізніших виступів і діяльности М. Скрипника можна навіть робити висновок, що він трактував український народ, як явище суверенне, тобто так, як росіянин трактує російський народ.

Під час свого перебування в Чернігові М. Скрипник відвідав славетний музей В. В. Тарновського, повний неоцінимих скарбів української козацько-гетьманської старовини, який тоді був уже відділом об'єднаного Губерніяльного музею. З природи гостродумний, М. Скрипник дуже цікавився експонатами й поясненнями директора музею, вченого археолога, проф. Ш. Незважаючи на виявлювану зацікавленість справами мистецтва, його знання, в цій галузі не були великими. Але невишколеність М. Скрипника з питань мистецтвознавства не можна ставити йому в вину. Його ж бо молоді роки пройшли на засланні в Сибіру, де він, як переповідали, гірко з нудьги напивався й тоді, залізши на дах чалдонської хати, співав українських пісень.

Погляд, що в Україні хочуть зробити дерусифікацію, а не "українізацію", що коли державні установи в УРСР будуть обсаджені українцями, яких праця напрямлятиметься в дусі українського патріотизму, — тоді, власне, розв'яжется складне питання справжньої національної політики в Україні, — цей погляд поділяли українські "боротьбісти" (ліве крило УПСР), що в ті роки, влившись у КП(б)У, творили в ній досить міцне, внутрішньо злютоване й політично діяльне прошарування. Один з лідерів "боротьбістів" — Олександер Якович Шумський став у 1925 р. Народнім Комісаром освіти УРСР і на цьому посту надав істотнішого змісту більшовицькій формальній "українізації". Питання з площини вивчення й уживання української мови в громадському житті перейшло в пло-

щину розбудови українських наукових, освітніх та мистецьких закладів і наповнення їх національно-українським свідомим елементом. Морально-ідейний натиск українських комуністів ішов, безсумніву, проти інтересів московських більшовиків. Не один з них, не витримавши підвищених вимог Комісії для українізації, залишав територію УРСР, лаючи потайки впертих "хахлів" з їх мовою. Одверто ж так сказати вже ніхто не наважувався, щоб не втратити свого партквитка. Позапартійна українська інтелігенція всією масою пішла в наступ на культурному фронті. Те, що тепер називають "українським відродженням 20-их років", було зроблено творчою енергією, патріотизмом і розумом тисяч українських священиків, учителів, письменників, мистців, кооператорів та ін., всупереч московським більшовикам і незважаючи на них. У 1926 році в Москві вже зрозуміли небезпеку цього культурного піднесення України. Затримати його безпосередніми репресіями ще не сміли. Залишалося єдине можливе: повернути цей рух з прямого шляху в бік. Для цього треба було на чоло його висунути особу, що могла б це доконати, маючи для того достатній авторитет і здібності.

У момент найвищого розмаху задумів в О. Я. Шумського й плянів Г. Гринька (тоді голова Держпляну УРСР), коли навіть Харків заговорив українською мовою, почали поширюватися зловісні чутки про "помилки" й "ухили" Народнього Комісара освіти О. Я. Шумського. Дифамація, поговір і провокація давно випробувані методи ҐПУ. Немаловажну ролю відіграла безкомпромісова позиція О. Я. Шумського під час літературної дискусії, розпаленої гострими памфлетами М. Хвильового. Відсутність потрібної витримки передчасно розкрила політичну програму українського руху й викликала на нього превентивні удари Москви. В короткому часі О. Я. Шумський примушений був залишити посаду Наркомоса УРСР. На його кріслі опинився М. Скрипник. М. Скрипник не хотів змінювати портфель Народнього Комісара юстиції та Генерального прокурора УРСР на небезпечний портфель Народнього Комісара освіти. Його цікавило місце голови Ради народніх комісарів УРСР, яке займав тоді маловідомий В. Я. Чубар. Тому він не одразу дозволив себе умовити й переселитися на вул. Артема, ч. 29 (будинок Наркомосу).

Появі М. Скрипника в ролі "просвітителя" українського народу передували тривожні чутки, що новий нарком буде "виправляти" ухили й "чистити" ухильників. Почали поширюватися панічні настрої, головно серед партійців.

У цілому Наркомосі зразу відчувалося, що почалась інша ера. О. Шумський не обтяжував себе сидінням у просторій кімнаті, що була кабінетом наркома й одночасно залею засідань Колеґії НКО. Траплялося, що по декілька днів він, зайнятий політичними справами, не з'являвся до НКО. Це не шкодило справам, якими незмінно керували керівник фінансово-економічного відділу НКО Бутвін і замнаркома латиш Я. Ряппо, надзвичайно працьовитий, систематичний, добре освічений співавтор своєрідної системи освіти, запровадженої в УРСР наркомом Гр. Гриньком. Тепер же М. Скрипник сам хотів урядувати: він приїздив рано до Наркомосу й цим примусив недисциплінованих співробітників своєчасно приходити на працю; він почав заглиблюватися в усі дрібниці праці відділів: Соціяльного виховання (Соцвиху), Професійної освіти (Профосу), Політичної освіти (Політосу) та навіть Головного наукового методичного комітету (Головнаучметодкому), що ними колись єдиновладно керували члени Колеґії НКО; він почав вимагати від усіх інспекторів знання дорученої їм ділянки освіти й сумлінного виконання своєї праці; нарешті, він почав особисто приймати одвідувачів Наркомосу, незважаючи на те, хто саме й про що хотів би розмовляти з наркомом. Побувати на особистій авдієнції у наркома освіти — те, що було майже нездійсненим ділом за О. Шумського — стало за М. Скрипника у визначені й точно дотримувані години нормальною і самозрозумілою справою. До кожного відвідувача, хто б то не був — професор, селянин, чи студент — М. Скрипник ставився з підкресленою ввічливістю: коли одвідувач наближався по довгому килимі до його столу в кінці залі, М. Скрипник вставав, називав одвідувачеві своє прізвище, тиснув руку й запрошував сідати, частуючи бажаючих цигаркою. Це було явно розраховано на популярність демократичної доступности "славнозвісного члена уряду УРСР".

Члени Колеґії НКО і керівники відділів одразу відчули вимогливу й важку руку всемогутнього наркома (члена Політбюра КП(б)У і Комінтерну). Викликуючі дзвінки з кабінету М. Скрипника турбували їх протягом цілого дня й вечора. Трапилося одного разу так, що М. Скрипник натиснув обома руками всі дзвінки разом, і коли стривожені помічники його збіглися похапцем до кабінету наркома, то він запитав їх:

— Я -- нарком освіти, чи ні?! -- І на підтверджуючі відповіді знову запитав їх: — Так чому ж ви не виконали мого вчорашнього розпорядження?!

Такі й їм подібні способи поведінки були явно розраховані на те, щоб приголомшити апарат Наркомосу і спаралізувати в ньому одразу будьяку можливість протидії або "італійського" страйку. Адже на меті було запровадження в Наркомосі "справжнього" "ленінського", "пролетарського" розуміння й провадження більшовицької національної політики в Україні.

Почалися й "скрипниківські анекдоти". На першому засіданні Колеґії Наркомосу секретар Колеґії подав М. Скрипникові проєкт порядку засідання на півсотні питань. М. Скрипник прочитав його вголос і спитав, чи нема заперечень. Заперечень не було й М. Скрипник почав ставити на обговорення питання за питанням за їх чергою. За його попередника О. Шумського, усталився був неписаний звичай, що Колеґія засідала тільки дві-три години й устигала за цей час розглянути тільки півдюжини питань. Решту ж їх "за браком часу" відкладали на чергове засідання. Члени Колеґії, зацікавлені в тому чи іншому питанні, випрошували в О. Шумського, щоб потрібне їм питання розглядалося поза чергою. Ті ж питання, що не мали своїх опікунів, завжди відкладалися надалі, й чекали своєї черги рік або й більше. Можливо, що М.

Скрипник знав про таке безладдя й вирішив викорінити його способом, властивим його характерові. Коли на сьомому питанні, біля десятої години вечора, члени Колеґії почали позіхати й поглядати на годинники, хтось найсміливіший наважився внести пропозицію, щоб припинити засідання й перенести решту питань "за браком часу" на наступне засідання.

— Що це значить: припинити засідання? — визвірився на нього М. Скрипник. — Я не маю права його припинити, бо Колеґія вже затвердила такий порядок денний і ми маємо розглянути ще тридцять п'ять питань. Отже, засідання Колеґії Наркомосу продовжується! Всі члени Колеґії і керівники відділів повинні бути присутніми. Інші — в залежності від наявности виклику їх на засідання. Заперечень нема?..

Грізне запитання не заохочувало, розуміється, до заперечень. Засідання продовжувалося без перерви до сьомої години ранку. Витривалий М. Скрипник курив цигарку за цигаркою, випив незчисленну кількість пляшок нарзану, і здавався невтомним. Після такого всеношного сидіння всі члени Колеґії прийшли на працю з запізненням і вже ніколи більше не подавали М. Скрипникові на засідання Колеґії більше десятка питань.

Одним з постійних членів Колеґії НКО був представник ЦК Комсомолу УРСР. Малоосвічений, випадковий юнак був, розуміється, в ролі парадної меблі при обговоренні складних і часто дуже фахових та дражливих питань народньої освіти в Україні. Але серед комсомолу були поширені ідеї троцькізму (у місті) й українського патріотизму (переважно на селі). Твердокамінний "соратник Леніна" й тут мав завданням накласти свою негнучку руку на непокірливих. На одному з засідань Колеґії НКО представник комсомолу, неповнолітній юнак, не чекаючи вичерпання питань, хотів непомітно вислизнути з залі.

— Ви куди?! — гримнув на нього М. Скрипник.

— ... я думав... питань, цікавих для мене більше нема... А завтра мені треба рано вставати... Я думав, що мені можна вже йти...

— Ви — член Колеґії Наркомосу від ЦК комсомолу! Ви зобов'язані бути присутнім на засіданні Колеґії весь час... Хоч для вас нема нічого цікавого в питаннях, що розглядає Колеґія, — то ви все ж таки повинні бути тут, бо може МИ захочемо вас про щонебудь спитати! І ви зобов'язані пояснити нам погляд ЦК комсомолу... — суворо пояснив М. Скрипник тремтячому молодикові його громадські обов'язки, при гробовій мовчанці всіх присутніх, і несподівано закінчив:

— А проте ви нам більше непотрібні! Можете йти!

Юнак кулею вилетів із залі. Його кар'єра на цьому скінчилася. Другого дня, на вимогу М. Скрипника, ЦК комсомолу відрядив до Колеґії НКО іншого свого представника.

— Знаєте, я його органічно боюся. Просто тремчу кожного разу, коли треба йти до нього з доповіддю, — казав про М. Скрипника юрисконсульт НКО, літня вже людина, атлетичної комплексії, Глейзер, і витирав зі свого чола буйні краплі поту, що завжди у нього з'являлися після розмови з незвичайним наркомом.

Під кінець свого наркомства М. Скрипник незлюбив керівницю відділу Соцвиху, Розу Барун, пихасту, малоосвічену й нерозумну, але з поважним партстажем людину, яка аж ніяк не надавалася для цієї важливої посади. Р. Барун не встані була доповісти М. Скрипникові будь-яке питання із своєї ділянки так, щоб нарком був задоволений. Вона не знала ні фактичного стану шкільної й передшкільної справи в Україні, ні методичних питань виховання. Це була типова представниця "партійного типу" за більшовицького режиму. М. Скрипникові було неважко "підчіплювати" таку керівницю з першого ліпшого її промаху або незнання.

Р. Барун, наприклад, доповіла на Колеґії НКО статистичні відомості про школи в УРСР. Запитань, звичайно, не було. Але М. Скрипник бере величезне статистичне зведення, що його передала Р. Барун, і починає вголос його перевіряти. У напруженій тиші чути тільки його:

— Три, плюс шість, плюс сім... Разом сто двадцять три... А тут написано сто тридцять три... Чому?

Всі мовчать. Р. Барун теж мовчить і червоніє. М. Скрипник береться за інший рядок:

— Дев'ять, плюс три, плюс п'ять... Разом виходить вісімдесять вісім... А тут написано — вісімдесять сім... Чому? (Мовчанка всіх). Отже Колеґія ухвалює, — каже М. Скрипник, — повернути матеріяли доповіді керівниці Соцвиху т. Р. Барун і запропонувати їй вдруге скласти статистичні таблиці... І взагалі уважніше ставитися до своїх обов'язків... Заперечень нема?... Всі мовчать.

Замнаркома, латиш Я. Ряппо, людина твердої волі й ясного розуму, не сподобався М. Скрипникові за те, що не міг ніяк навчитися української мови, а коли намагався говорити українською мовою, то це виходило в нього подібним до того, як сам М. Скрипник говорив у 1924 р. Постійними, гострими причіпками й зауваженнями М. Скрипник привів Я. Ряппо до визнання неможливости далі працювати в НКО, де він поклав стільки сил і енерґії в найтяжчі роки. Незабаром Я. Ряппо перейшов до Наркомату РСІ під керівництво прихильного до нього В. Затонського.

— Подивіться на очі М. Скрипника, — казав мені директор Української книжкової палати, показуючи фото групи членів Колеґії НКО з М. Скрипником в центрі. Всі сфотографовані мимоволі заплющили очі при спалаху магнія, — один М. Скрипник витримав це яскраве світло, не моргнувши! Справді, з фотографії просто на глядача пронизливо дивились чорні очі М. Скрипника.

Хвалькуватий і нечемний з підлеглими керівник Укрнауки Ю. Озерський особливо тремтів перед М. Скрипником після того, як не спромігся виконати директиви М. Скрипника умовити акад. М. Грушевського погодитися бути президентом ВУАН. Можна було спостерігати цікаву сценку, як Озерський швидкими стрибками, як покараний школяр, тікав угору по вхідних сходах, побачивши зненацька у дверях будинку НКО Скрипникову постать. Та й було йому чого ховатися від грізних очей наркома.

(Далі на сторінці 30-ій)

ПРО ЩО НАГАДУЮТЬ ЦІ НАЗВИ

Київ

Дуже часто можна почути:

—.Звідки пішла назва столиці України міста Києва?

Багато легенд створено про заснування Києва і про походження його назви. Найпоширенішою була легенда про побудування Києва трьома братами Києм, Щеком і Хоривом і названня міста по імені старшого брата — Києвом.

Ходили легенди, що Кий був перевізником на Дніпрі. Колись казали: "Ходім на Київ перевіз". Від цього нібито й пішла назва міста.

Виводять цю назву і від слова "кий" — палиця...

У самому ж місті колись протікала річка Киянка, ріс густий ліс — дебр Киянська.

Мабуть тому, що слава Києва ішла далеко по землі, цим ім'ям слов'яни називали свої міста і села.

Отже, Київ — чисто слов'янська назва.

Багато істориків говорили, що ім'я для нашого міста узяте в інших народів. Мовляв, тут пропливали колись фінікіяни і на горі, де потім виріс Київ, бачили печеру, а по-їхньому "печера" зветься "кієхф". З того пішла й назва.

У старовину десь коло Києва було місто Азагоріум. Навколишні жителі назвали його Загорієм, тобто побудоване "за горою". Десь поблизу, значить, була гора. Сармати, що тоді тут проживали, називалп "гору" по-своєму — "кива". Це дуже подібне до Києва. Під "горою" був низ — "діл". Пізніше по долу (по низу) оселилися люди. Це місто стало так і зватися "Подолом" (один з теперішніх районів Києва).

Араби називали Київ "Куявією", столицею одного з трьох племен, на які поділялася Русь.

Аскольдова могила

Літописець розповідає, що у 882 році до Києва приплив Олег з сином Ігорем. Він покликав тодішніх володарів міста варягів Аскольда і Діра і, заявивши їм: "Ви не князі і не княжого роду", — убив їх. Аскольда поховали на цій горі і відтоді вона й зветься "Аскольдова могила".

Боричів тік

У літописах часто згадується "Боричев взвоз", що зв'язував верхнє місто з Подолом. Головний герой "Слова о полку Ігоревім" їхав у Київ по Боричеву. Цю назву має й досі одна з вулиць Подолу — "Боричів тік". Гадають, що назва йде від Борича, сподвижника князя Ігоря. А дехто вважає, що від грецького слова "Борістен", тобто "Дніпро". "Тік", "ток" від слова 'текти' — течія. 'Боричів тік' означає "Дніпрова течія".

Видубичі

Книга "Синопсис", що вийшла в Києві майже 300 літ тому, пояснює цю назву такою легендою. Коли князь Володимир прийняв християнську віру, то звелів скинути старих богів у Дніпро. Статуя головного Бога Перуна поплила за водою. Люди, які ще вірили в нього, бігли берегом, плакали і кричали: "Видибай, наш господарю боже, видибай!". Перун нібито і "видибав", тобто вийшов на берег, і те місце поблизу Києва назвали "Видибачами" або "Видубачами". Селище, що там виросло, зветься "Видубецьким".

Ф. Скляр

ДНІПРО І ПОЧАЙНА

Тепер Київ стоїть на березі Дніпра. Але в минулому Дніпро не підходив до міста: між ними вздовж Оболоні й Подолу протікала ще одна річка — Почайна, яка тільки в районі сучасної Поштової площі повертала до Дніпра. А дніпровське русло було там, де тепер "Старик" (тобто Старий Дніпро).

Почайна була така глибока, що не тільки її гирло, а й значна частина правила за гавань для річкових суден. Літопис сповіщає, що княгиня Ольга у розмові з візантійськими послами порівнювала Почайну з константинопольською гаванню. В цій же річці відбулося хрещення киян у 988 р. Твердження, ніби місцем хрещення був Дніпро, ґрунтується на незнанні старокиївської топографії.

На початку 18 століття, для скорочення шляху суден із Дніпра в почаївську гавань, через косу, що роз'єднувала дві ріки, був прокопаний канал. Необачність будівників каналу призвела до того, що Дніпро ринув у Почайну і зрізав косу між ними. Так зникла Почайна, і лише відтоді твердження, що Київ стоїть на березі Дніпра, стало обґрунтованим і точним.

У зв'язку з наближенням річища Дніпра до Києва, нижчі райони — Поділ і Оболонь — стали більше терпіти від повені. Крім того, виникла загроза поступового підмивання київських гір.

Француз інженер де-Боскет, якому імператриця Єлисавета Петрівна доручила з'ясувати причину підмивання Дніпром правого берега, вбачав її у водяних млинах, що працювали на дніпровській воді.

На підставі висновків де-Боскета в 1745 році був виданий указ "негайно всі ті млини, поставлені по Київському берегу, з тих місць знести, щоб жодного на цьому березі не лишилось".

Звичайно, виконання такого "мудрого" указу не допомогло. Тоді вийшло нове розпорядження — розширити "пробитець" (канал), що з'єднує Дніпро з Чорторием. Але після цього Дніпро ринув у бік Чорторию з такою силою, що з'явилася загроза відходу ріки од Києва.

Дніпровська проблема остаточно розв'язана лише у 20-му столітті. Запрудження проходу до Чорторию — на лівому березі, створення міцної набережної і ряду дамб — на правому березі припинили підмивання Дніпром києво-подільського берега.

Л. Ситенко, "Україна" Київ

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO

134 DOVERCOURT ROAD

TORONTO, ONT. **PHONE: LE. 2-8829**

КОНЦЕРТ М. СКАЛИ - СТАРИЦЬКОГО В ТОРОНТІ

15 вересня ц. р. в найбільшій концертовій залі Торонта — Месей Гал — відбувся концерт соліста Брюсельської королівської Опери М. Скали-Старицького.

Концерт М. Старицького без сумніву можна зарахувати до найкращих українських концертів у Канаді за останнє десятиліття. В особі М. С-ого маємо цілком дозрілого майстра, яких є чимало в Україні, але дуже мало на еміграції. В його особі маємо співака, який з великим успіхом виступав по столицях багатьох держав Европи, який, врешті, одержав найкращі оцінки найсуворіших европейських критиків. Тут би треба згадати й такого "критичного тигра", як д-р Вернер, музичний рецензент провідного щоденника "міста Моцарта" в Австрії — Зальцбурґа, — який ще 11 років тому писав: "Міро Скаля веде свій звучний і гнучкий голос з правдивою віртуозністю. Це справжня насолода чути так чудесно поєднане мистецтво з природою".

Щоб бути об'єктивним, треба нагадати й те, що не завжди так похвально висловлювався д-р Вернер про нашого співака: бували й випадки гострої критики його. Та та критика ще виразніше підкреслює вартість і похвали цього справді суворого і досвідченого музичного критика.

М. С. має чистий дуже приємного тембру ліричний з легким драматичним зафарбленням тенор. Голос М. С. невеликої сили, але винятково свіжий і природньо чистий, сильніший у верхніх реґістрах і значно слабший "на низах". Орудує він ним з просто винятковою легкістю і справжньою віртуозністю. Мабуть саме це забезпечує йому успіх у слухача: я на еміґрації ще не зустрічав співака, який би мав такий безпосередній контакт з слухачем, як М. С-ий: заля завжди його зустрічає й проводжає оваційно, він завжди одержує із залі цілу купу замовлень понад програму, які радо і на велике вдоволення публіки намагається виконати. Бути на його концерті — справжня приємність і насолода, а виходиш із залі завжди радісний і усміхнений. Мені здається, що в цьому М. Старицький на еміґрації не має собі рівного.

Пройшло найменше десять років, як я чув М. С-ого востаннє перед цим концертом. Чи виріс він? Безперечно так. Але мені здається, що ріст нашого співака був, сказати б, одноплощинний: він виріс технічно — ще більше удосконалив віддих, більше "музично дозрів", але репертуарно він стоїть на місці: за винятком творів М. Верикївського, Б. Лятошинського та З. Лиська, весь його основний репертуар я вже чув колись ще в Австрії. Здається, що міміка його також не поступила вперед, а це хоч і не дуже разить в опері, зате дуже відчувається на концертовій сцені. Здається, що й у ділянці дикції М. С-ий не пішов багато вперед.

Саме ці репертуарні недоліки і призвели до того, що перший відділ концерту можна вважати витраченим на "розспівування", а самий концерт розпочався аж під кінець відділу: арія Надіра із опери "Ловці перел" Ж. Бізе (до речі, виконав чи не найкраще з усіх творів) та арія Андрія з Лисенкового "Тараса Бульби". Доводиться дивуватись, що досконалий майстер привіз нам із Европи оспівані вже по всіх великих і малих сценах великих і малих міст (включно з одумівською та сумівською самодіяльністю!) "Каро міо бен" Т. Джордані, "Ніна" Дж. Перголезе, "Ой поля ви, поля" В. Барвінського, "Черемоше, брате мій" С. Людкевича, а тим більше ще й дві пісні Фр. Шуберта, які для ліричного тенора ніяк не могли бути "виграшними".

Краще пішли справи в другому відділі: орія Жана з опери "Геродіяда" Масне, арії Рудольфа з "Богеми" та Кавардосі з "Тоски" Пуччіні (остання виконана "на біс") — були на вершку вечора: саме в цих творах наш співак виявив усю силу свого уміння і свою виняткову природню обдарованість.

Дивно, що співак вважав за можливе вставити між ці свої "коронні речі" по одному твору А. Гнатишина та Лопатинського і "Засумуй, трембіто" Н. Нижанківського: не інакше хіба, щоб розмагнітити слухача і показати "перевагу" чужої музики над нашою, бо справді Пуччіні і Гнатишин — автори ніяк не співмірні.

Я не згоден з торонтон. критиками, що справді гарний твір Нижанківського "Засумуй, трембіто" був найбільшим осягом нашого співака на концерті в Торонті. Я думаю, що інтерпретація цього твору в М. Голинського, М. Мінського чи І. Зайферта багато глибша і повніша. Та й чи можна вимагати, щоб голосовими засобами ліричного тенора глибинно розкрити драматичний музичний твір?

Взагалі М. С. значно слабший в українських творах. Мабуть саме цим треба пояснювати наявність у його репертуарі таких "невтральних" творів, як твори Гнатишина та Лопатинського, у яких майже нема чого інтерпретувати. Трудніше вже нашому співакові приходиться, коли він виконує хоч і не ефектовну, але справді радісно прозору українську, в межах традиції написану "Ой у полі льон, льон" М. Верикївського, а тим більше в композиційно понад ці рямки виходячої (як і більшість творів цього великого композитора) "Ой у полі тихий вітер віє" Б. Лятошинського, чи навіть у простенькій експериментації над народною піснею З. Лиська "Сивий коню, сивий".

У виконанні цих творів М. Старицький виявив тільки добру техніку, але змісту їх не розкрив і вони до слухача не дійшли: техніка дуже важливий компонент мистецтва, але сама техніка в жодному з видів мистецтва ще ніколи всього не вирішила. Не може вона вирішувати і в музиці.

Акомпаніював М. С. композитор І. Соневицький. На вимогу публіки співак проспівав ще й "Серенаду" (на слова М. Вороного) І. Соневицького. Важко щось сказати про композитора, прослухавши лиш один його твір, але можна ствердити, що Соневицькому властиво творити у лірико-драматичному жанрі. Його творчі успіхи залежатимуть, очевидно, від того, чи буде він триматись української народньої основи, чи стане на шлях космополітичного безґрунтянства, при якому в творі може бути тільки технічна досконалість, якою автор зможе зацікавити "заумних" музичних критиків, але нічого не дасть слухачеві, себто лишиться композитором лише на папері.

На концерті М. С-ий та І. Соневицький виступали як добре допасована пара: акомпаніятор був чутливий і уважний до співака.

Заля не була виповнена, на жаль: лиш половина місць було занято. Цей факт залежав від трьох причин: середина вересня в Торонті ще вважається літом, дощ, що почався за півгодини перед концертом, а пізніше перейшов у зливу з бурею, і реклама лише в пресі, контрольваній галичанами, яка до багатьох імовірних слухачів концерту не дійшла.

Взагалі ж, як уже було сказано, цей концерт належить до найкращих наших концертів у Торонті за останнє десятиліття. М. Старицький — першорядний співак, дуже люблений публікою, але в другий свій приїзд він мусить оновити й поширити свій репертуар, головно за рахунок українських композиторів. Бажано було б і починати концерт не з "Каро міо бен" та "Ніна", а якимсь добрим українським твором: Перголєзе і Джордані нам так уже приїлись, як і Ф. Шуберт та Гнатишин.

П. Волиняк

Томас МУР
1779 - 1852

❖

Вночі, коли зорі ридають, в долину самотню я біг,
Нам любу в ті дні, коли світ мені теплим в очах був твоїх;
І думаю я: якщо душам є дано з засвіття прийти
Туди, де цвіли їх утіхи, прийшла б і рекла мені ти,
Що наша любов пам'ятається навіть в оселях святих.

Я пісню буйну заспівав би, що нас поривала у вись
За днів, коли в нас голоси підіймались і струнко плелись.
В долині луна покотилась, вторує молитві терпкій,
І мислю я: люба! це голос із царства небесного твій
Шле відповідь слабу на звуки, такі дорогі нам колись.

МОЛОДИЙ МЕНЕСТРЕЛЬ

Пішов молодий менестрель, щоб прийняти скін
В війні за свою дорогу отчину;
Мечем свого батька стан підперезує він,
А гарфу буйну повісив за спину.

"Країно пісень! — пролунали його слова, —
Хоч світ тебе зрадив, підмоги не ждати,
Один все ж є меч: твої боронити права,
Одна ще є гарфа: тебе прославляти!"

Поміг менестрель, ворогам не скрививши тяжким,
Бо серцем був гарний і духом юний,
Улюблена гарфа замовкла навіки з ним,
На ній бо, на вірній порвав він струни

І рік: "Не повинна ти знати ганьбу ланцюгів,
Снага ти любови, відваги душа ти,
Для того, хто чистий і вільний, твій створено спів
Він в рабстві ніколи не має звучати!"

ЛУНА

Як солодко бринить луна
Вночі, як ріг
Її розбудить, і вона
В лісах і на лугах, ясна,
Почне свій біг.

Любовних лун є більшим чар,
Ніж тих, які
Шлють у нічні бори чи в яр
Ріг сильний, лютня чи гітар
Пісні м'які;

Коли зідхання, повне мрій
І молоде,
Пославши дань душі чуткій,
Як любих уст повтор живий,
Назад іде.

Переклади М. Ореста

75-ЛІТТЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ К. СТЕЦЕНКА

К. Стеценко увійшов в історію української музичної культури, як творець поетичних романсів та хорів. У ряді його творів (хор "Содом", кантата "Єднаймося") відбита визвольна боротьба українського народу. У творах написаних напередодні 1905 р., композитор показав трагічну долю простих людей (хори "Бурлака", "Рано-вранці новобранці" та інші). Чудовий хор "а капеля" — "Сон", що передає переживання політичного в'язня. Чимало творів написав К. Стеценко для музичного театру: "Сватання на Гончарівці", "Про що тирса шелестіла" і нші. Чудові його ліричні романси: "Тихесенький вечір", "Стояла я і слухала весну", "Плавай, плавай лебедоньку". Композитор головним чином находив надхнення в поезіях Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, П. Грабовського. Багато з його хорів увійшли р музичний побут народу.

На батьківщині композитора в селі Квітка, що розташоване за 120 клм. від м. Черкаси відбулися ювілейні урочистості. Сюди прибули представники Київської Консерваторії, Спілки Композиторів України, Академії Наук УРСР, гості з Шевченківського району.

В урочистій обстановці відбулося відкриття меморіяльної дошки на хаті, де народився й провів дитинство композитор. Установлено обеліск на пам'ять композитора. Місцевій школі надано ім'я К. Стеценка. Із спогадами про нього виступив син композитора М. Лисенка, музикознавець О. М. Лисенко.

Урочистості закінчилися великим концертом за участю Черкаського народнього хору, студентів Київської Консерваторії та музичної самодіяльности села Квітки.

М. Михайлов
"Сов. Музыка", ч. 8, 1957.

Вміщуючи без змін і скорочення замітку про вшанування пам'яти композитора К. Стеценка, мусимо звернути увагу читачів на важливий факт, що всій цій урочистості надано тенденційного характеру, чим фактично обезкровлено образ нашого

композитора. Так робилось за Леніна і за Сталіна, так робиться і за Хрущова: російсько-більшовицька ненависть до України, підлість і обман залишаються й надалі такими, як вони в росіян були завжди.

Ось факти:

1. У час святкувань промовчано численні обрядові та церковні музичні твори Кирила Стеценка, що складають майже половину всієї творчости композитора. До них належать такі великі праці, як збірка українських коляд (коло ста), дві повні його Літургії (ч. І. і ч. II.), чудова Стеценкова "Панахида" та багато інших церковних творів.

2. Промовчано факт, що цими своїми творами К. Стеценко (вкупі з Леонтовичем), як і своєю громадською діяльністю допоміг створити Українську Автокефальну Православну Церкву.

3. Промовчано факт, що вся діяльність К. Стеценка сприяла відновленню української держави, що К. Стеценко був одним із творців сучасної великої української нації.

Промовчування цих творів К. Стеценка і популяризація російської церковної музики для вжитку в "патріархії Крутицьких" — найяскравіший факт звірячого російського шовінізму і україножерної політики російських комуністів навіть після смерти Сталіна і ліквідації його помічників Молотова, Кагановича та Маленкова. **Редакція**

УВАГА, УКРАЇНЦІ ТОРОНТА!

У неділю 6-го жовтня ц. р. о 7-ій год. і30 хв.

у залі православної громади

відбудеться

Концерт художнього слова

артиста Ростислава Василенка,

за участю Віри Василенко

Вступне слово: проф. В. Ревуцький, конферансьє: Марія Луцька.

У програмі 2 відділи художніх картин на теми визвольних боротьби, героїки, лірики, еміграційного побуту та гумору.
Тексти клясичних та сучасних українських авторів.
Цей концерт буде повторений у Гамільтоні, Ошаві, Форт Вілліямі та Монтреалі.

Приймається передплата на дитячий місячний журнал

СОНЯШНИК

Журнал має 20 сторінок друку, багато ілюстрацій , друкується на гарному папері, кольоровий друк.

Передплата на рік:
Канада — 3.00 дол., США — 3,50 дол.
Австралія й Англія — 20 шіл.
Ціна окремого числа — 30 центів, в Англії й Австралії — 2 шіл.

Замовлення і все листування слати на адрєсу „Нових Днів".

ЯК АКАДЕМІЯ НАУК СРСР НАМАГАЄТЬСЯ ОБОРОНИТИ ЧЕСТЬ БАНДЕРІВЦІВ?

"Гомін України" в числі від 14 вересня 1957 р. друкує статтю криптоніма С. П. під вимовним заголовком: "В. Петров — московський агент?"

У цій статті криптонім накидається на цілий ряд видань і на цілий ряд наших письменників, вчених і журналістів за те, що вони намагаються з'ясувати, де ж дівся визначний український вчений і письменник Віктор Платонович Петров, що відомий більше під псевдонімом Домонтович і В. Бер, який зник безслідно з табору в Міттенвальді ще перед великоднем 1949 р.

З бандерівських кіл була пущена чутка (підкреслюю: з бандерівських!) що його задушило бандерівське СБ. Доказів покищо ще нема і, цілком нормально, що люди намагаються цю справу перевірити. Тому час од часу в нашій пресі появляється якась згадка про В. Петрова, щось вияснюється, шукається. Що ж тут дивного? Було б дивним навпаки: якби ніхто й не згадав про людину, яка невідомо куди зникла.

Знову нема нічого дивного, що бандерівці намагаються боронитись, що не хочуть прийняти на себе смерть В. Петрова — було б дивним, коли б вони не боронились. Але мене жахає спосіб їх оборони.

Справа ця на довший час була "засохла" вже, як здавалося. Раптом у центральному органі бандерівців "Шлях Перемоги" появились статті професорів Г. Ващенка та М. Міллера, у яких вони намагаються довести, що В. Петров був більшовицький агент і що він утік в СРСР. Статті, звичайно, замовлені і вони обурили багатьох. Появилась стаття Ю. Дивнича з цього приводу в "Укр. Літ. Газеті", появилась стаття проф. І. Розгона в "Нових Днях", появився лист архиєпископа Михаїла в "Н. Днях", появилась, врешті, стаття Яр. Кутька в журналі "Вільна Україна" (ч. 14, 1957 р.)

Це бандерівцям не сподобалось і от якийсь криптонім у згаданому вище числі "Гом. України" з найогиднішою братоненавистю нападає на таких осіб (виписую їх з "Г. України" за порядком): Я. Кутько, Ю. Шерех, Ю. Дивнич, І. Розгін, І. Майстренко, Б. Подоляк, Д. Гуменна, Б. Гришко, П. Карпенко-Криниця, Й. Гірняк, В. Барка, П. Волиняк, Б. Олександрів, Яр Славутич.

Всі згадані тут особи, як твердить бандерівський "Г. У." — "ті петровичі", що й сьогодні дуже успішно маскуються й діють серед української еміграції". Як бачите дуже точно сказано: В. Петров — агент, а всі "петровичі" — очевидно його підручні!

Найбільше попадає Ів. Розгонові, мені та Ю. Шерехові — наші імена згадуються в тій статті по кілька разів. Про нас є й така фраза: "Слід припускати, що І. Розгін, П. Волиняк і ін. подібні напевно краще за інших знали, хто був справді той Петров..." Виходить, що ми не тільки "петровичі", а навіть "надпетровичі", себто трохи чи не начальники його в його "агентурній роботі!"

Про самого В. Петрова виписуються просто чудеса: що він — уявіть собі! — був "московським

політцензором в Україні", що його слово вирішувало долю, якщо не письменника, то бодай його твору, і всякі інші чудеса, які суперечать не тільки справжньому станові речей, а й нормальному мисленню: В. Петров був дуже переслідуваний в Україні і всі його твори були вилучені, і вилучені аж по сьогодні ще, коли вже навіть друкують там Антоненка-Давидовича, М. Куліша і інших розстріляних.

На чому ж базується така сміливість бандерівців? А на тім, що в "понадпартійному" і "понадцерковному" щоденнику "Свобода" за 25. 10. 56 р. хтось ("Гомін України" не подає хто) твердить, що в якомусь виданні Академії Наук СРСР ("Г. У." знову не подає, у якому саме) радянський учений Н. Н. Погребова пише: "... сотрудніком експедиції В. П. Петровым были обнаружены..." Отже, В. Петров (Домонтович) у 1953 р. був уже в СРСР! Ясно і цілком безсумнівно!

Мотивація дуже "солідна", як бачимо. В. Петров — один з найвизначніших українських вчених, професор УВУ, Богословської Академії УАПЦ, редактор найкращих видань (фінансованих бандерівцями ж, як "Арка" і т. д.), співробітник органу бандерівців ("Укр. Трибуна" і т. д.), фактичний творець МУР-у — взагалі один з найвизначніших діячів еміґрації повернувся в СРСР і ані писне: більшовики тримають це в суворій таємниці, а тільки вислали його в археологічну експедицію в с. Знам'янку Запорізької области і цілком заспокоїлись.

У цей самий час поворот на родіну кожного найменшого бандерівського діяча чи якогось іншого українця викликає цілу зливу пропаґанди: листи в пресі, інтерв'ю в радіо, заклики і т. д. Більшовики використовують кожен поворот, кожного навіть малописьменного еміґранта для своєї пропаганди, а Домонтовича тримають у секреті!

Логіка справді "залізна"!

Але більшовикам раптом стало шкода бандерівців, то вони дозволили Н. Н. Погребовій згадати В. П. Петрова в одному з видань Академії, щоб дати змогу бандерівцям хоч сяк-так оборонитись! Чудово! Вітаємо бандерівців з черговим успіхом! Але не віримо: попросіть ще Академію Наук СРСР, щоб вона видрукувала фото Домонтовича, дозволила йому написати мені листа, але не на машинці, а рукою, і нехай попросить Віктора Платоновича потелефонувати мені на число ЛЕнокс 3-8370. Аж тоді я повірю, що Домонтович живий, що він в СРСР, а тоді почну дошукуватись, як він туди попав, бо добровільно він туди не поїхав: у цьому я не сумніваюсь.

Аж тоді, коли я побачу фото, одержу власноручного листа Домонтовича і почую його голос хоч телефоном, я повірю, що він живий і радитиму особам, які обвинувачують бандерівське СБ у вбивстві Домонтовича, щоб вони відкликали свої обвинувачення і вибачились перед вами. Поки цього нема, то я мовчу і шукаю доказів.

Розумієте? Отож бо й є!

Між іншим в одній з московських газет 8-9 місяців тому був видрукований вірш, а під ним підпис: "Перевод с украинского проф. В. Державина". Але мені і в голову не прийшло кинути обвинувачення, що співробітник центрального органу С. Бандери співпрацює в Москві! Бо я не бандерівець і не кидаю брудом ні на кого, поки не певен. Навіть і на проф. В. Державіна, а я його не дуже шаную, "позакак", чи "позаяк" він каже, що я ґанґстер, а ви йому платите за це. І я цього ніколи не посмію зробити, бо я людина, а не бандерівець. А крім того, дебре знаю, що на поверх двохсот мільйонів людей все може знайтись кілька десятків Державіних, кілька сот, якщо не тисяч, Петрових, Іванових, Алєксеєвих і т. д.

Недавно в одному з найповажніших тижневиків Канади, в "Українському Голосі", появилась серія статтей з приводу приїзду голови ПУН А. Мельника до Канади. Дуже він там докладно висвітлив і полк. А. Мельника і роботу ОУН взагалі (всіх її відламів). У "Шляху Перемоги" появилась на цю тему стаття, у якій сказано й таке: "Чи не співпрацює Олекса Яворський з Михайловським "за возвращеніе на родіну?"

А той О. Яворський — старий галицький діяч, член УНДО, посол де польського сойму, в'язень Берези Картузької і т. д. І "Укр. Голос" з приводу ваших "благородних" провокацій і нападів на О. Яворського пише: "Ми не змогли знайти інших слів, як мерзота і нікчемність".

"Укр. Голос" — дуже терпляча газета. Але не втерпіла вже. Не терплю кілька років і я. А сьогодні з приводу статті в "Гомоні України" я кажу: людські покидьки, моральні й фізичні братовбивники!

П. Волиняк

ЧИ СПРАВДІ ПОЛІТИЧНА ВІДЛИГА В УКРАЇНІ?

На це питання дає відповідь "Радянська Україна" в числі від 16 липня ц. р. У цьому числі було надруковано статтю Максима Рильського з нагоди організації журналу "Народня творчість та етнографія", який розпочинає видавати Інститут фолкльору Академії Наук УРСР.

Говорячи про важливість цього видання, М. Рильський зазначає, що в минулому багато вчених спричинилось до вивчення народної творчости, а зокрема Максимович, Чубинський, М. Лисенко, Потебня, Франко, Сокальський, Гнатюк, Ф. Колесса, К. Квітка, М. Грінченко, П. Мартинович тощо.

Прочитавши в статті М. Рильського всі ці імена, мимоволі напрошується питання: а де ж дівся Дмитро Миколаєвич Ревуцький — найвизначніший наш дослідник козацьких дум та української музики і слова взагалі? Чи ж можна говорити про народню творчість та етнографію, не згадавши ім'я Дмитра Ревуцького? Бо не можна ж скреслити з рахунку такі його праці як "Українські думи та пісні історичні", "Живе слово" (підручник сценічного слова), "Золоті ключі" (тритомова збірка українських народніх пісень) "Шевченко й народня пісня" та інше. Крім цього Д. Р-ий опрацював цілий ряд біографічних праць: про М. Лисенка, Гулака-Артемовського та інших.

Ці праці служили джерелом дальших наукових розвідок, з них черпали знання і викладачі та студенти. Чи можна припустити, що Максим Тадейович, перераховуючи імена вчених просто забув про Дми-

тра Миколаєвича? Ні, це неможливе, бо в свій час вони були добрими приятелями. Очевидно, що тінь, кинута на Д. Ревуцького ще в 1934 р., не знята з нього ще й досі, а партійний контроль і цензура діють ще й сьогодні з повною силою.

29 грудня 1941, вже під час німецької окупації, Д. Ревуцького та його дружину вбито у їх же хаті. Не лишається жодного сумніву, що його вбила та сама рука, яка наповняла могили у Вінниці, бо Д. Ревуцький в очах російського окупанта був ворогом ч. І. Тому сьогодні навіть устами Рильського не дозволено згадувати його імені.

Д. Ревуцький залишив після себе не тільки низку якісних наукових праць, а й світтлу пам'ять про себе, особливо серед своїх учнів. Я мав щастя теж бути його учнем у Київському Музично-драматичному інституті ім. Лисенка. Пригадую тепер страшні часи голоду 1933 р., коли студенти приходили на лекції голодні й придушені тягарем тодішньої радянської дійсности. Всеж Дмитро Миколаєвич мав стільки мистецької сили й педагогічного таланту, що ми, слухаючи його лекції, забували про всі страхіття тодішнього життя. Він читав курс "Художнє слово та народна творчість".

Ніколи в житті мені не довелось також чути такого виконання історичних пісень та дум, як я це чув від Дмитра Миколаєвича. Було, лекція вже закінчиться, а студенти просять ще щось проспівати. І він ніколи нам не відмовляв, бо був певен, що сіє добре й родюче зерно.

Особливо запамятались мені в його виконанні такі думи: "Втеча трьох братів із Азова", "Невольницький плач" та про "Хведора Безрідного".

В особі Д. Ревуцького російський окупант хоче витерти слід не тільки по великому вченому-дослідникові й педагогові, а ще й по великому українському патріотові.

На прикладі з Д. Ревуцьким можемо бачити: є чи нема політична відлига в Україні. Важко окупантові буде переконати нас про щирість цієї "відлиги", коли М. Рильському навіть Д. Ревуцького згадати не дозволено.

Гр. Китастий

Конкурс на історичну повість

1959 році збігаються дві історичні дати. Одна з них — 250-ліття Полтавського бою (17 червня 1709 р.), що закінчилась перемогою Петра Першого над шведами та українцями. Друга — бій під Конотопом над річкою Соснівкою (8 липня 1659 р.), що скінчився повною поразкою військ московського царя Олексія Михайловича й перемогою українських військ під командою гетьмана Івана Виговського.

250-ліття поразки і 300-ліття перемоги!

Нема сумніву, що про дату Полтавського бою скоро почнуть трубіти росіяни, особливо в окупованій Україні, а за ними, як водиться, подію "поразки" почнуть пережовувати й кола нашої еміграції. Друга ж дата — буде забута, бо окупантові невигідно про неї говорити, а коли б і довелося її згадувати, то буде зроблено все, щоб фальшиво витлумачити цей радісний для України факт, як це вже не раз робилося, особливо у творах, присвячених 300-літтю "воз'єднання". Для прикладу можна навести хочби п'єсу Любомира Дмитерка "Навіки разом", у якій цілком очорнено світлу постать гетьмана Виговського.

До цієї дати залишається ще два роки, час цілком достатній, щоб наші громадсько-політичні та наукові установи на еміграції відповідно підготувалися до цих роковин, а не були змушені заговорити аж тоді, коли їх до цього спровокують офіційні окупантські чинники в Україні.

З уваги на це, видавництво "Нові Дні" проголошує

КОНКУРС

На історичну повість на тему Конотопського бою 1659 року.

Умови конкурсу:

1. Ідея твору: Незламна віковічна воля українського народу до самостійного життя у власній державі, відчуття історичної окремішности української нації від свого північного сусіда за доби Руїни.

2. Тло твору: У творі мають бути відтворені політичні, економічні та побутові умови України того часу. Твір має бути не агітаційно-пропагандивний, а мусить бути обгрунтований на наукових даних.

3. Розмір твору: Не менше 125 сторінок рукопису, друкованого на стандартного розміру паперу через один інтервал. Рукопис надсилається до видавництва у двох примірниках.

4. Твір підписується гаслом, а прізвище автора надсилається в закритому конверті під тим же гаслом. Конверти з прізвіщами розкриє журі конкурсу після призначення нагород.

5. Журі конкурсу буде усталено пізніш і склад його буде оприлюднено в пресі.

6. За кращі твори установлено такі нагороди: 1-ша — 150 дол., 2-га — 100, 3-тя — 75 дол.

Гарантуємо, що всупереч еміграційній традиції перша нагорода не буде поділена і буде виплачена навіть за умови, що знайдеться хоч один твір, який журі конкурсу вважатиме за можливе друкувати.

7. Останній термін надсилання творів на конкурс — 1 вересня 1958 р.

Твори надсилати на адресу "Нових Днів".

Можливо, що вдасться знайти спонзорів і тоді розмір нагород буде збільшений. Сьогодні ж подаємо мінімальні нагороди, на які спроможне наше видавництво. Будемо вдячні всім часописам, які які передрукують це повідомлення.

В-во "НОВІ ДНІ"

ПОЕМА ПРО МОРЕ

(Продовження із сторінки 16-ої)

Старий тесляр дивиться на грушу, під якою прожив він життя.

— Красуня...

— Ой, батьку, — тихо зітхає генерал, почуваючи, як прості речі можуть виявлятися непростими.

— Розумію: важко повертатись до минулого. Адже все життя йшов...

— Так. "Вперед, вперед, Федорченко..."

— А дерево ж яке рясне та веселе! — говорить Антоніна, дивлячись з любов'ю на грушу. Очі в Антоніни чисті, голос ніжний, привітний. — Будуть рубати вже, ой... — звертається вона до сусіда Алчевського.

— Послухайте, а може — чорт його знає, я іноді думаю: замінити б це все, ну... одню слово — мирною атомовою енергією, га? — вмішується в розмову Алчевський. — Як ви, Гнате Максимовичу? Адже ера вже настала атомова?

— Так, — генерал задумливо дивиться на свою грушу. — Тільки наше море — проблема не енергетики в звичайному смислі... Це проблема, перш за все, зрошування, тобто життя і процвітання нашого півдня.

Антоніна не розбиралась в ерах і проблемах енергетики, але такі доступні й приємні слова, як "життя" і "процвітання", її порадували.

— Ось і я так думаю! — В голосі Антоніни — нотки надії, які ніколи не покидали її. — Я кажу, що може нехай вже грушка залишиться нерубана, бо все ж таки ми... генерали і достойні снісхождєнія. А море, якщо без нього дальше жити вже не можна, — хай уже собі йде низом, он туди на Скорбну, на Чортомлик... га?.. Щось не так сказала...

Всі тихо усміхаються з приводу "ми генерали".

— Ну от. Вам сміх, а мені б так хотілось під грушею вмерти колись. Гарно як, гляньте, га?..

— Що наші грушки й хати, і краса, коли час прийшов вирішувати життя країни на тисячі років? — Генерал повертається до Антоніни без тіні усмішки, з глибокою сердечністю і помічає мальовничу групу підлітків, які несуть на руках чучела шести-семи болотяних птахів і чотироногих мешканців дніпровських заплав.

Це школярі переносять музей фауни з зони затоплення до нової школи. Весела процесія раптом зупиняється, щоб подивитися на славетного свого земляка, героя великих воєн.

— Все тут буде нове, і краса буде нова, не лугова вже, не болотна, — морська... Як ви, хлопці? — звертається Федорченко до юних натуралістів. — Море чи комарині плавні?

— Море! — хором відповідають хлопчаки з пташками.

— Плакати хочу... Здрастуйте!

— Здрастуйте.

— Ой... Боже милосердний...

Сльози течуть по престарілому обличчі, на рідкість правильному й суворому, зі слідами колишньої краси. Це сусідка Антоніни Соломія Бесараб. Її сім'я вже тижнів зо три живе в прекрасній новій хаті на високім горбі, але радість новизни переплелася з журбою в її старому серці, і журба перемагає. Перестарілу її душу тягне на старі руїни, тому що в неї вже нема майбутнього, а є тільки те, що належить старості, — минуле. І воно вже вмирає на її очах. Вона переживала його: плавні, сад, річку Підпільну, і могили батьків, і вулицю, і хату, де пройшли всі її радощі, і кохання, і все, все... І діти. Вже нічого їй не вернути.

— Покрівлю розбирають!

— Ну, пора вже. — Старий Федорченко ненавидить сльози. — Ревеш... Ми теж завтра починаєм розбирати... І де вони в тебе беруться, дурні сльози!

— Чорногуза жаль. Гніздо розбирають на хаті... Безневинна птиця страждає, Боже...

В цей час безневинна птиця починає в тривозі кружляти над двором.

— Ой, пташечко, голубонько! — Соломія сплескує руками. — Нема в тебе кубелечка, ніде тобі сістоньки... Куди ж тепер ти щастя понесеш?

— Ну, годі плакати! Де-небудь притулиться. Дітей би посоромилась — сміються. (Далі буде)

Павло СТЕП

ЗАЧАКЛОВАНИЙ ЛИЦАР

(Баляда)

У заклятому замку старому,
по занедбаних залях, давно
ходить лицар, забувши про втому,
про турніри, бенкети й вино,

що стоїть недопите і кисне,
цвіллю вкрите, намулом віків...
Тре він скроні руками і тисне,
безнадійно гамуючи гнів,

сам не знавши і досі — на кого?
хто спричинник цього? — не збагнув,
і напружує він якомога,
підладовує тямки струну:

хоче йменння згадати забуте,
королівну вродливу, струнку,
що влила йому в серце отруту,
підсолоджену жартом, гірку.

Вітру ж гуд в димарях — ніби заклик,
то — мов бренькіт надірваних струн...
"Хто ж наслав забуття оці чакли?
Хто це — ворог, чи тільки пустун?!

І осяяло зразу: "Таж треба
прокладать через прірву мости!"
І думки він скеровує в небо:
"Страстотерпче, рятуй же хоч Ти!"

І в нестямі вже рук не ламає,
бо ось раптом згадав: "Ах, Мадлен!"
А у вікна вузькі зазирає
чародій лиховісний Селен...

Лицар крикнув: "Здолаю вже лихо,
муки в серці вгамую бурун!"
І вторує він вітрові сміхом...
Те почувши, втікає чаклун.

МИКОЛА СКРИПНИК, ЯК Я ЙОГО БАЧИВ

(Продовження із сторінки 22-ої)

З певних політичних міркувань Політбюро ЦК КП(б)У вирішило поставити президентом ВУАН акад. М. Грушевського. Адже, треба було зробити так, щоб акад. М. Грушевський, ставши адміністратором, тим самим "співпрацював" з радянською владою. Між тим акад. Грушевський, згідно з домовленістю з головою Раднаркому УРСР В. Чубарем, обмежувався суто-науковою діяльністю, забарикадувався академічним імунітетом від будь-якої участи в "соціялістичному будівництві". Делікатне завдання — схилити на свій бік акад. М. Грушевського — Політбюро поклало особисто на М. Скрипника, а той передоручив попередні переговори Ю. Озерському. З цією метою останній приїхав до Києва й викликав акад. М. Грушевського для розмов у будинок ВУАН (акад. М. Грушевський мав інше мешкання для керованої ним Історичної Секції ВУАН — на вул. Вел. Володимирській, ч. 35).

Трапилося так, що коли акад. М. Грушевський з'явився пунктуально в призначену Ю. Озерським годину, то останній був занятий розмовою ще з кимсь. Тому його секретар просив акад. М. Грушевського трохи почекати. Так пройшло 5... 10... 15 хвилин. Акад. М. Грушевський вирішив, що його чемність повинна мати межі, вірніше — зручно використав це й залишив почекальню. Після цього Ю. Озерському вже не пощастило жадним способом побачитися з акад. М. Грушевським для переговорів. М. Скрипник одержав за таке недотягнення зауваження від Політбюра, а Ю. Озерський — сувору догану. Хоч в академічних колах було довірочно відомо, що акад. М. Грушевський не погодився б стати президентом ВУАН ні за яких умов, — але при такому звороті справи причиною провалу переговорів була, очевидно, неуважна, навіть просто недопустима поведінка Ю. Озерського, й тому акад. М. Грушевський досяг без сумніву морально-політичного успіху при найменших витратах енергії. Українські ж комуністи одержали від нього повчальний наочний урок, що значить погана громадська тактика й поведінка.

Уже в перші роки свого урядування в Наркомосі М. Скрипник почав висуватися на пост більшовицького "вождя українського народу" не тільки в межах УРСР, а по всьому світі. Він, проїздом через Львів, конспіративно виступив на масовому зібранні галицьких українців, викликавши бурю оплесків своїми просторими інформаціями про "розквіт" української культури під його проводом в УРСР. Він організував і успішно провів Всеукраїнську Конференцію для устаління соборницького українського правопису в 1929 р., при чому підтримував пропозицію щодо запровадження в українському письмі латинської абетки, з метою відсепарування від Москви й наближення до Західньої Европи. Тільки категоричний спротив цьому з боку вчених-членів Комісії від Галичини (особливо І. Свєнціцького) примусив М. Скрипника зняти цю пропозицію. Він почав уважно опікуватися дерусифікацією української людности на Кубані, Курщині, Вороніжчині, на Далекому Сході. За його ініціятивою й діяльною підтримкою, там відкривалися українські початкові й середні школи, педагогічні технікуми й railінститути (в Краснодарі і в Благовіщенському), організовувалась українська преса, театри, надсилалися туди з Харкова українські підручники та література для бібліотек. М. Скрипник особисто інструктував українських учених і педагогів, що їхали на ці терени РРФСР для "українізації" їх. Через це популярність М. Скрипника серед української інтелігенції, без сумніву, зростала, і сам М. Скрипник не цурався сприяти цьому. Коли в травні 1927 р. делеґація українських письменників, науковців і мистців їздила на могилу Т. Шевченка для вшанування його пам'яти, М. Скрипник поїхав на чолі цієї делеґації, як представник уряду УРСР. Під відкритим небом, біля могили Т. Шевченка, влаштовано прилюдне засідання Шевченківського Комітету, почесним головою якого був М. Скрипник, як наркомос. Це засідання було зафільмовано. Коли кіноапарат почав здіймати М. Скрипника у великому пляні, то він дружньо нахилився до одного з місцевих селян, що сидів недалеко від нього, і почав про щось з ним розмовляти. Вийшов, очевидно, непоганий кадр — "М. Скрипник і селянин". Але тільки апарат повернувся в інший бік, М. Скрипник раптово одвернувся від селянина й почав далі провадити ділову частину засідання.

Спочатку вимушена обставинами партійна "українізація" перейшла згодом у М. Скрипника в дійове переконання. Логіка партійної доктрини вимагала, щоб в Україні був український пролетаріят, особливо у "всесоюзній кочегарці" — Донбасі, — інакше пролетарськість "жовтневої революції" в Україні підпадала б сумніву, і українські патріоти мали б рацію твердити про принесену з півночі "пролетарську революцію", тобто завоювання. З метою повернути факти на користь своєї доктрини, М. Скрипник почав натискати на українізацію робітничих осередків України, особливо Донбасу. Це було справою складнішою й викликало протидію російських більшовиків в Україні (зокрема Харківського міськпарткому, на чолі тоді з П. Постишевим).

Базою українізації, провадженої згори, мала бути українська книжка й газета. Найбільше в Україні видавництво — ДВУ (Державне Видавництво України), як і кожна удержавлена господарська організація, страждала бюрократичним окостенінням і нерухомістю.

Маючи монополь на видавання шкільних підручників, що було дуже рентабельною справою, ДВУ все ж таки ухитрялося завжди мати дефіцит і щороку випрошувало у НКО субсидії по 500,000 карб. Недостатню працю ДВУ успішно доповнювала "Книгоспілка" та інші українські кооперативні видавництва ("Рух" тощо), які спеціялізувалися переважно на друкуванні української художньої літератури і творів світової літератури, перекладених на українську мову. Хоч це було не таким прибутковим, як видавання підручників, але Книгоспілка добре заробляла й все поширювала своє видавництво. Від цього була велика користь для розвитку української культури, і зокрема, для роз-

витку українізації. В коло читачів української людности, дякуючи діяльності кооперативних видавництв, потрапляли не тільки "ідеологічно витримані" "пролетарські" письменники, але й не зовсім витримані "попутники" і зовсім невитримані "буржуазні" письменники. Монополісти з ДВУ заздрили безсумнівним успіхам Книгоспілки й, нарешті, додумалися до того, щоб внести законопроект про "націоналізацію" видавання творів українських клясиків, тобто, говорячи звичайною мовою, про заборону Книгоспілці й іншим видавництвам, крім ДВУ, видавати твори української клясичної художньої літератури.

Тоді ДВУ іменувало на правах господарчо-автономного відділу НКО, і тому Раднарком УРСР передав цей законопроєкт на вирішення Колегії НКО, практично — М. Скрипникові. Цим самим останній потрапив у досить незручне становище. З огляду партійної програми, М. Скрипник аж ніяк не міг заперечити доцільність "націоналізації" видавання творів українських клясиків. До того ж ДВУ арґументувало це поважною сумою передбачених від того прибутків, а через те й зменшення розміру потрібної річної дотації. Але прийняття цього законопроєкту, з другого боку, визначало б повне заморожування друку творів української клясичної літератури XIX — XX ст., на які був великий попит, що посилювався зростанням кількости шкіл з українською викладовою мовою та підвищенням зацікавлення публіки до читання української белетристики, старої й нової, зокрема у зв'язку з акцією вечірніх "курсів українізації" та інше. Видавані й перевидавані повні збірки творів українських письменників, Т. Шевченка, М. Коцюбинського, Л. Українки, І. Франка та інш., й окремі їх твори розкуповувалися читачами майже одразу після виходу їх у світ. Тиражі друку їх очевидно не задовольняли спраги українських мас до освіти. Передати цю справу виключно в розпорядження ДВУ — це практично значило припинити повінь українського друкованого слова (при тому щиро українського, а не перекладеної на українську мову марксо-ленінської макулятури), і тим насправді підрізати в корені близьке серцю М. Скрипника діло українізації. Не можна ж справді було обмежити його вивченням української граматики на курсах українізації.

М. Скрипник блискуче викрутився з цього становища, що виглядало безвихідним. Коли, після багаторазового відкладання цього питання, Колегія

ПОМЕР ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ ПОЛІЩУК

15 серпня в Монтреалі помер інженер Володимир Іванович Поліщук. Народився Покійний 28 серпня 1905 р. на Волині, вищу освіту здобув у Львові (Політехнічний інститут). У 1951 р. прибув з родиною в Канаду. Працював спочатку на Лабрадорі за своїм фахом (геодезист), а по відбутті контракту переїхав у Монтреаль, де працював теж за фахом в Алеменум Ко.

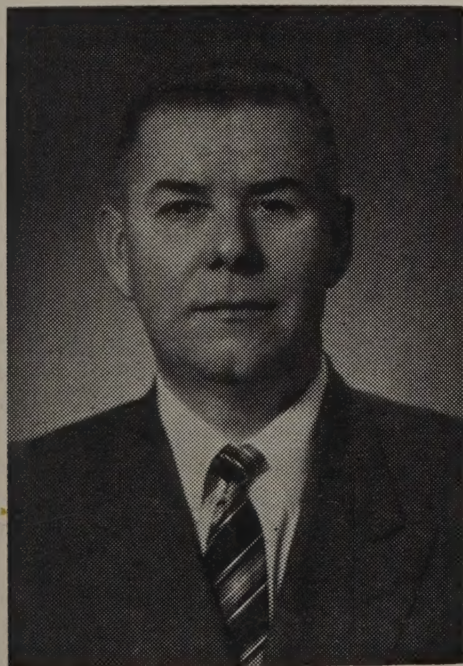

Крім своєї праці для заробітку, Володимир Іванович багато працював у громадсько-політичній ділянці. Він був одним з керівників відділу СУЖЕРО, був головою осередку УРДП в Монтреалі, заступником голови парафії св. Покрови, секретарем Комітету Українців Канади, читав лекції у Монтреальській школі ОДУМ-у і виконував багато всяких інших громадсько-політичних обов'язків.

Покійний був людиною твердих принципів, ініціятивний, сповнений енергії, точний, акуратний і тактовний. Друзі і всі, хто мав нагоду працювати чи бодай зустрічатись з ним, завжди його поважали й любили.

Похорон відбувся в Монтреалі за участю о. П. Архангельського, митрофорного протоієрея В. Слюзаря, і. диякона Захарія та понад 200 мирян. Співав хор під дириґуванням І. Козачка. Прощальні проповіді сказали о. Петро та о. Володимир. З мирян на похороні промовляли: від ЦК і Краєвого Комітету УРДП Ю. Булат, голова гол. управи СУЖЕРО Ол. Сосна, від Світової федерації репресованих більшовиками — В. Чміленко, від ОДУМ-у — О. Оксюк, від парафіяльної управи церкви св. Покрови — М. Жовтоніжко, від відділу КУК — А. Гукало, від комітету вшанування пам'яти Покійного — А. Степовий. Труну опустили під звуки пісні "Чуєш, брате мій..."

На поминальному обіді промовляли: Б. Панчук від СУС, Й. Кудін, І. Терметей, В. Канарейська, С. Передерій, В. Сойко та о. П. Архангельський.

На могилі покладено коло 40 вінків від різних організацій і окремих осіб. В особі Покійного Володимира Івановича Поліщука ми втратили визначного громадсько-політичного робітника і щирого патріота та вірного друга.

Висловлюємо своє найщирійше співчуття дружині та синові Покійного.

Вічна Тобі пам'ять, Володимире!

Друзі

НКО нарешті вислухала доповідь керівника ДВУ, українського байкаря С. Пилипенка, який переконливо довів політичну неспірність і господарську користь для держави від запропонованої націоналізації літературної спадщини померлих письменників (так, як це вже було в "братній" РРФСР), — то здавалося, що заперечень взагалі вже не може бути. М. Скрипник перепитав особисто кожного члена Колеґії про його думку. Всі відповіли, що треба затвердити цей політично витриманий і надзвичайно корисний законопроєкт. Тоді М. Скрипник попросив дати йому список авторів, що їх твори передбачалося "націоналізувати". Список було складено знавцями української літератури, і тому він визначався особливою повнотою. М. Скрипник уважно його переглянув під мертву мовчанку присутніх, а потім раптом запитав С. Пилипенка:

— А хто ж усталив, що саме ці письменники, що їх тут перелічено, є клясики?

— Так просто прийнято вважати, — відповів розгублено С. Пилипенко.

— Отже, представник ДВУ не може обґрунтувати запропонованого ним проєкту списка українських клясиків, — зробив висновок М. Скрипник. — Тому Колеґія НКО ухвалює: законопроєкт засадничо прийняти, але здійснення його відкласти до того часу, коли ДВУ доведе, яких саме українських письменників треба вважати клясиками. Заперечень нема?... Нема... Переходимо до чергового питання.

Заперечувати проти пропозицій, висловлених М. Скрипником, було б небезпечно. Всі присутні мовчки погодилися з резюме М. Скрипника. Розуміється, цей законопроєкт після цього було поховано надовго.

З метою "пролетарізації" надто інтеліґентного складу співробітників НКО, було призначено на працю в НКО декількох більш-менш підходячих кандидатів за "Нараями" відділу кадрів ЦК КПбУ. Так, одного дня на посаді керівника справ НКО з'явився демобілізований з Червоної армії якийсь молодий політрук з орденом бойового "Червоного Прапору" за геройство під час громадянської війни. З працею своєю він ледве справлявся за допомогою своїх більш літніх і досвідчених помічників, але військова виправка, твердий бас і особиста прихильність М. Скрипника (мати на показовому місці свого НКО такого блискучого представника "ук-

Український Кооперативний Рух уважає за добре все те, що скріплює націю як самостійну етнічну цілість серед інших народів.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

САМОПОМІЧ

2351 W: CHICAGO AVENUE
CHICAGO, ILL., U.S.A.
Tel.: HU — 9-0520.

виплатила за 1956 р. 3 з половиною відсотки дивіденди.

Кожне ощадностеве конто обезпечене до висоти 10.000 дол. в

CREDIT UNION SHARE GUARANTY CORPORATION

Позички обезпечені до висоти 10.000 дол. в

CREDIT UNION NATIONAL ASSOCIATION

на випадок смерти або сталої непрацездатности боржника.

УРЯДОВІ ГОДИНИ ДЛЯ СТОРІН:

від понеділка до п'ятниці включно від 9-ої ранку до 2-ої попол.,
у суботу від 10-ої ранку до 1-ої пополудні.
У вівторок і п'ятницю теж від 6.30 до 8.30 вечора.
У приміщенні Кредитової Кооперативи переводиться

ВСІ РОДИ ОБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі, помагаємо рівночасно Українській Громаді.

СКЛАДАЙТЕ СВОЇ ГРОШІ В СВОЇХ БАНКАХ

Поруч містимо оголошення української фінансової установи в Чікаґо, США, яке ми одержали за допомогою наших читачів з Чікаґо Д. Завертайла та Ф. Ревенка.

Відомо, що гроші вирішують багато всюди і завжди, а на цьому континенті особливо. Ми тут уже маємо чимало фінансових та інших господарських організацій, які інколи мають багатомільйонове майно. Та відомо нам, що багато українців, у т. ч. і наших читачів ще й досі тримають свої гроші в чужих фінансових установах. Така "політика" ніяк не може бути виправдана — наші фінансово-кредитні установи забезпечені від усякого випадку всіма законами США і Канади і в них Ваші гроші пропасти не можуть. То чи варто давати заробити на Ваших ощадженнях комусь? Чи не краще, щоб на них заробили ми самі, а потім з того заробітку допомогли один одному і своїм установам та організаціям? Віримо, що наші читачі над цим подумають і зберігатимуть свої заощадження в наших фінансових установах.

Редакція

раїнського пролетаріяту") — гарантували новому співробітникові повне визнання і з боку партосередку і з боку позапартійних фахівців. Але бойовий керсправ одного дня так само раптово зник з НКО, як несподівано й появився. Як виявилося, керсправами надужив свого становища і довір'я наркома, виписуючи надмірну кількість алкоголю на ім'я наркома. М. Скрипник, дізнавшися про це, негайно викликав керівника справами до себе, власноручно подер йому партквиток, і зірвав з його грудей орден, — і той зник безслідно.

Не можна було вважати, що М. Скрипник був ходячою партійною догмою, позбавленим людських рис жорстокосердним фанатиком. Він проявляв себе іноді й як гуманна людина, з широким чутливим серцем. На провінції, в місті Чернігові, мешкав старий педагог проф. Флоров, пенсіонер, обтяжений великою родиною, дуже побожна й консервативних поглядів людина. Головною його заслугою перед наукою була граматика церковно-слав'янської мови, що колись, ще за передреволюційних часів, була нагороджена премією Петра Великого. З часом, через падіння вартости червінця, пенсія проф. Флорова ставала все вужчою в порівнянні з насущними потребами його багатьох підростаючих дітей.

(Закінчення в наступному числі)

У зв'язку з переїздом нашого представника в Німеччині П. Домченка до США, представництво на Німеччину перебрав Андрій Калита. Усі можливі претензії наших читачів просимо скеровувати на адресу нового нашого представника:

A. Kalyta
Vorverkerstr. 31/I.
Neu Ulm/Donau

Єдина в Торонті фабрика содової води

Sunnyside Beverege

1068 QUEEN ST. W.
Tel. LE 2-1316.

Виробляє всякі роди води. Вимагайте у своїх крамницях.

Довозимо додому для всяких родинних свят тощо.

Піддтримуйте українське підприємство.

Власники:
Н. і В. Вовчуки та О. Петришин.

Не забудьте про нові умови передплати нашого журналу. Дивіться на другій сторінці обкладинки!

МІНЕРАЛЬНА ВОДА В МАКІЇВЦІ

Робітники шахти "Ханенківська-Північна" звернули увагу на гаряче джерело, яке б'є з-під землі. Було установлено, що вода тече з свердловини, яку пробурила колись геолого-розвідувальна партія. Глибина свердловини 727 метрів, дебіт джерела — 12 кубометрів за хвилину.

Як показали дослідження, вода джерела має високі лікувальні якості і за своїм хемічним складом подібна до води відомого курорту в Трускавці.

Макіївська міненальна вода може бути використана як лікувальний засіб при хронічних захворюваннях травного тракту.

РОЗШУКИ

Якби хтось з наших читачів знав, де перебуває Дмитро Тимчатель, який виїхав з Галичини до Канади приблизно в 1930 р., — просимо повідомити на адресу:

Mrs. M. Temczatan,
43, North Ter.
BINGLEY, YORKS., England

Penmans

БІЛИЗНА "71"
фірми Пенман

Це зимня білизна, дуже витривала й легка до прання, зроблена з тканини "меріно".

Помірковaна ціна, повне вдоволення і винятковa якість.

В продажу: сорочки, підштаники та комбінація обох — для чоловіків та хлопців.

•

СЛАВНА
від 1868 року.

71-FO-7

. M. Baran, 96
55 Normandy Ave.,
icago, 34, Ill. USA

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ СТРАВНІШИЙ ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: RO. 9-7193

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

А. Любченко — Щоденник. Ч. I 0.80
Діма, Росяні зорі, поезії 0.40
В. Русальський — Після облоги міста ... 0.40
В. Стефаник — Вибране 0.35
П. Горотак — Дияволічні параболи 0.40
В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу 0.50
М. Івченко — Напоєні дні 0.30
А. Кащенко — Під Корсунем 0.60
П. Карпенко-Криниця — Підняті вітрила 0.40
Б. Олександрів — Мої дні 0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок 0.30
П. Волиняк — Земля кличе 0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом 0.20
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козача 0.40
О. Стороженко — Оповідання 0.35

При замовленні на $10.00 і вище — опуст 25%.

Замовлення й гроші слати:
NOWI DNI
Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

До уваги любителів кобзарського мистецтва

ГРИГОРІЙ КИТАСТИЙ

виконує в супроводі бандури:

1. Дума про Симона Петлюру.
2. Ой, Січ-Мати — старовинна козацька пісня.
3. Музичний момент — інструментальний твір.
4. Про козака Швачку — історична пісня.
5. Про Дворянку — народня сатира.
6. Пісня-танок — інструментальний твір.

Всі ці твори записані на одну довгограючу (Лонг Плей — 33 з половиною РПМ) пластинку. Ціна її — $3.00, плюс пересилання: у США — 25 центів, а поза США — 50 центів.

Замовляти:

H. KYTASTY
14114 Chapel Ave.
DETROIT, 23, MICH., USA.

ОГОЛОШЕННЯ

Вийшла з друку і вже продається нова книжка:
Євгена Слонівського

НА РУЇНАХ МИНУЛОГО

Книжка має 296 сторінок друку, двокольорова обкладинка Б. Крюкова, гарний папір.

Тематично книжка охоплює бурхливі події національної революції в Україні, більшовицьку навалу, партизанський спротив, у книзі яскраво змальовані селяни, студенти, інтелігенція тих часів. Книжка читається від початку до кінця з непослабленою цікавістю.

Ціна книжки: У Канаді і США — 2.00 дол., в Аргентіні — 30 пезів, в Австралії — 18 шілінгів, у Бразилії — 90 крузейрів, у Франції — 400 франків, у Бельгії — 50 франків, у Німеччині — 4 марки.

Замовляти:

Mrs. C. Slon
59 Wales Ave.
Toronto, Ont. Canada.

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охітва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Ґарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:
SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro Junction — Tel.: AM. 1-1371

УВАГА! **УВАГА!**

Кожна українська родина повинна мати
20-томову збірку художніх творів
ІВАНА ФРАНКА

Збірка містить: 115 оповідань, казок та дитячих поезій, 9 повістей, 5 збірок поезій (загально 437 віршів), 14 поем, 7 драматичних творів та ТРИ томи перекладних творів з чужих мов.

Тверда, гарно оформлена полотняна оправа.

Вже вийшли 1-ий, 2-ий і 3-ий томи.

Дуже **вигідні** умови передплати: при зголошенні передплати ШІСТЬ дол., як аванс на 19-й, та 20-й томи, і по три дол., після одержання кожного тому. 19-й та 20-й томи одержите за рахунок згаданого авансу.

Якщо Ви хочете мати збірку художніх творів Івана Франка вільну від будь-якої державної чи партійної цензури, вільну від тенденційного добору художніх праць поета, незасмічену комуністичними коментарями та поясненнями, збірку художніх праць Івана Франка ніким не спотворених, передплатіть 20-томову збірку художніх творів Івана Франка, що її видає Товариство "Книгоспілка" в Нью-Йорку.

Не відкладайте. Зразу ж зверніться у справі передплати або до найближчої української книгарні, або безпосередньо до нас на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.
68 East 7th St.
New York 3, N. Y., U.S.A.